DE
SORANO EPHESIO
MEDICO ETYMOLOGO

AD SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES

AB AMPLISSIMO

PHILOSOPHORUM ORDINE
ACADEMIAE WILHELMAE ARGENTINENSIS

RITE IMPETRANDOS

SCRIPSIT

LUDOVICUS SCHEELE
HANNOVERANUS.

ARGENTORATI
APUD CAROLUM I. TRUEBNER.
MDCCCLXXXIV.

Aulae Vimariensis officina typographica.

GUILELMO STUDEMUND

STUDIORUM FAUTORI BENIGNO.

Fragmenta libri Sorani Ephesii, cuius hic circumferri solet titulus *ἐτυμολογίαι τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου*, postquam auctore Guilelmo Studemund praeceptore meo carissimo collegi et restitui, commentatio Pauli Voigt diligentia et ingenii acumine insignis, quae inscribitur ʻSorani Ephesii liber de etymologiis corporis humani quatenus restitui possitʼ (Gryphisw. 1882), in manus mihi incidit.

Ut nihilominus partem eorum, quae conscripseram, publici iuris facerem, duabus de causis factum est. Primum enim de nonnullis rebus ac praecipue de libri inscriptione aliter sentio atque Voigtius, tum autem sola lemmatum libri Soranei fragmentorum enumeratio, quam Voigtius disquisitioni suae addidit, ad indolem et naturam libri illius penitus cognoscendam parum sufficere mihi videbatur.

Caput I.

§ 1.

Duos quos excitat Hesychius Soranos unum eundemque esse.

Apud Suidam i. e. apud Hesychium Milesium de duobus Soranis haec exstant testimonia:

Σωρανὸς Μενάνδρου καὶ Φοίβης, Ἐφέσιος ἰατρός, διατρίψας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐν τῇ Ῥώμῃ δὲ ἰατρεύσας ἐπὶ Τραϊανοῦ καὶ Ἀδριανοῦ τῶν βασιλέων, βιβλία τε συντάξας πλεῖστα καὶ κάλλιστα.

Σωρανὸς Ἐφέσιος, ἰατρὸς νεώτερος· γυναικεῖα βιβλία δʹ, βίους ἰατρῶν καὶ αἱρέσεις καὶ συντάγματα βιβλία ιʹ καὶ ἄλλα διάφορα.

1*

Homines docti non consentiunt fuerintne re vera duo Sorani, quos laudat Hesychius, an unus tantum statuendus sit Soranus. Nam Osannus (Quaest. Hom. III p. 12 adn. 12) Ermerinsius (Sorani Ephesii liber de muliebr. affect. p. IV sqq.) alii Soranum secundo loco ab Hesychio laudatum gravibus nisi argumentis omnino reiecerunt tamquam a solo Hesychio fictum; contra Daubius (de Suidae biographic. origine et fide p. 439 adn. 39) contendit nullam prorsus subesse causam, cur unum tantum Soranum exstitisse statueremus. Attamen probabilius est unum tantum Soranum i. e. eum quem maiorem dicit Suidas fuisse et scripta, quae Hesychius Sorano quem laudat minori tribuit, illi Sorano vindicanda esse omnia.

1. Faciamus enim re vera fuisse quendam Soranum Ephesium minorem, qui libris IV *γυναικεῖα* et *βίους ἰατρῶν καὶ αἱρέσεις καὶ συντάγματα* libris X scripserit et *ἄλλα διάφορα*: qui, quaeso, fieri potuit, ut eius memoria apud posteriores scriptores et medicos omnino evanesceret? Atque cum certissimis testimoniis (cfr. Ermerins l. l.; Voigt, Sor. Ephes. etc. p. 3; H. Haeser, de Sorano Ephesio eiusque *περὶ γυν. παθ.* libro nuper reperto, progr. Ienae 1840, p. 6) constet maiorem quoque Soranum tractatum de muliebribus affectionibus (*γυναικεῖα*) scripsisse, quem Dietzius, Ermerinsius, Valentinus Rose publici iuris fecerunt, posteriores medici et scriptores, Galenus, Oribasius, Caelius Aurelianus, Tertullianus, Orion etc., cum de altero utro Sorano verba facerent, cognomine quodam (*πρεσβύτερος* vel *νεώτερος* vel alio) eos discernere debebant; nihilominus ab omnibus qui Soranum excitant scriptoribus[1]) aut uno nomine *Σωρανός* laudatur aut *Σωρανὸς ὁ Ἐφέσιος*.

---

[1]) Perpauca ex multis affero exempla: Oribasius, Iuliani imperatoris aequalis (Oribasii opera, III p. 369—382 ed. Bussemaker-Daremberg), ubi duo capita e Sorani libro depromit, titulo *περὶ μήτρας καὶ αἰδοίου γυναικείου* adicit verba: *ἐκ τῶν Σωρανοῦ.* Ex utrius Sorani libro Oribasium hunc locum deprompsisse censes, quandoquidem uterque Soranus de muliebribus affectionibus scripsisse fertur?

2. Accedit quod Hesychius hac in quaestione diiudicanda non nimia dignus est fide, quippe qui non semel vitas hominum finxerit, qui nunquam fuerunt (cfr. Flach, Hesychii Milesii Onomatologi quae supersunt, p. XXII adn. 1).

3. Haec argumenta tertio eoque graviore corroborantur. Est enim valde mirum, quod Hesychius, cum de Sorani maioris vitae condicione tam bene instructum sese praestet, ut quo patre, ex qua matre ortus sit, ubi vitam degerit, quorum imperatorum aetate fuerit proferat, de scriptis eius nihil addat nisi: *βιβλία τε συντάξας πλεῖστα καὶ κάλλιστα*, quae verba nullius sunt momenti. De Sorani autem, quem laudat, minoris vita, parentibus, aetate quamquam nihil compertum habet Hesychius, opera eius aliquot ita excitat, ut totam qua insigniebantur inscriptionem indicet.

Quodsi constat Soranum maiorem tractatum de muliebribus affectionibus scripsisse, tota quaestio, utrum omnino praeter Soranum illum alter Soranus medicus fuerit necne, ea ex re pendebit, uter fuerit auctor scripti illius quod laudatur *βίοι ἰατρῶν καὶ αἱρέσεις* etc. Nam si mihi contigerit ut probem hoc quoque scriptum Sorano illi maiori vindi-

---

In Crameri Anecd. Gr. Paris. I 395, 9 e codice Paris. 2286 chartac. saec. XIV, qui continet lexicon Medicum e Galeno et Crateva et aliis, quorum nomina saepius laudantur, conflatum, haec exstant verba: *καὶ πόσοι (εἰσὶν) οἱ συστησάμενοι τὴν λογικήν; πέντε. τίνες οὗτοι; Ἱπποκράτης ὁ Κῶος, Πραξαγόρας, Φιλότιμος, Ἐρασίστρατος καὶ Ἀσκληπιάδης. καὶ πόσοι εἰσὶν οἱ συστησάμενοι τὴν μεθοδικὴν ἐπιστήμην; τρεῖς. τίνες οὗτοι; Μεθήσων ὁ Λαοδικεύς, Μονόμαχος ὁ Ἀφροδισιεύς, καὶ Σωρανὸς ὁ Ἐφέσιος —. ἐγὼ δὲ μόναχος νεόφυτος κατὰ στοιχεῖον ταῦτα συνέταξα σποράδην αὐτὰ εὑρὼν καὶ πολλὰ προσθεὶς ἀπὸ τῶν ....*

E catalogo nescio cuius bibliothecae, qui continetur codice Veronensi Capitul. CXVII (107) chartac. 4° saec. XVI Studemundus descripsit hunc libri a Niceta quodam scripti titulum, cuius manifestos librarii errores tacitus correxi: *συναγωγὴ ἐκ πολλῶν τῆς χειρουργικῆς τέχνης Νικήτου τινός, ἐκ διαφόρων παλαιῶν ἰατρῶν, οἷοί εἰσιν οὗτοι· Ἱπποκράτης, Γαληνός, Ὀρειβάσιος, Ἡλιόδωρος, Ἀρχιγένης, Ἄντυλλος, Ἀσκληπιάδης, Διοκλῆς, Ἀμύντας, Ἀπολλώνιος Κιτιεύς (καὶ τιανεὺς* cod.), *Νυμφόδωρος, Ἀπελλῆς, Ῥοῦφος, Σωρανός, Παῦλος Αἰγινήτης, Παλ(λ)άδιος.* etc. etc.

candum esse, sine ulla dubitatione Soranus Ephesius minor ab Hesychio ipso vel fonte eius fictus est.

In scholiis ad Oribasium (quae leguntur in editione Oribasii a Bussemaker-Daremberg curata III p. 680—689) ter nomen Sorani obviam fit:

	quocum conferas:
1. p. 681, 10 *ἰστέον, ὅτι ὁ μὲν Σωρανὸς ἐν τοῖς Γυναικείοις διὰ τὸ σκληρὸν καὶ δυσκίνητον μύλην ἢ μύλον ὀνομάζεσθαί φησιν.*	Soranum *περὶ γυν. παθ.* p. 251, 10 (Ermerins) *ἡ λεγομένη μύλη ἢ καθὼς ἄλλοι λέγουσι μύλος .... ὠνόμασται δὲ μύλος ἀπὸ τῆς δυσκινησίας καὶ τοῦ βάρους ....*
2. p. 681, 17 *ὁ δὲ Σωρανὸς ἐν τοῖς Γυναικείοις κεφαλαίῳ περὶ ἐμμήνων λέγει τὴν αὐτὴν τῷ Ῥούφῳ αἰτίαν, ἐπάγων· „καὶ διὰ τοῦτό τινες ἐπισυλλαμβάνουσιν.“*	Inscriptio capitis (p. 19) *περὶ ἐμμήνων καθάρσεως.* Sor. p. 25,3 ...... *καὶ διὰ τοῦτό τινες ἐπισυλλαμβάνουσιν.*

His exemplis docemur Oribasii scholiastam nomine *Σωρανός* eum significare Soranum, quem Hesychius altero laudat loco, qui de muliebribus affectionibus scripsit.

3. Tertium autem Sorani nomen apud scholiastam Oribasii legitur III 687, 1:

Ὁ Φίλων ἐν τῷ θ′ Περὶ βιβλιοθήκης κτήσεως καὶ Ἕρμιππος ἐν τῷ ε′ Περὶ τῶν διὰ παιδείαν σεμνηθέντων ἐνδόξων ἀνδρῶν ἰατρῶν καὶ ὁ Σωρανὸς ἐν ταῖς τῶν ἰατρῶν διαδοχαῖς φασιν ὅτι ......

Quin scriptum *βίοι ἰατρῶν καὶ αἱρέσεις* etc. idem sit atque quod hoc loco laudatur *ἐν ταῖς τῶν ἰατρῶν διαδοχαῖς*, vix quisquam dubitet (vide quae Darembergius ad hunc locum adnotat III 687 not. 4), atque cum scholiasta ad Sorani nomen tertio loco laudatum neque urbem patriam neque ullum cognomen addat, colligimus scholiastam tertio loco eundem Soranum Ephesium significare, quem ceteris locis duobus excitaverit. Quocum aetas virorum trium illorum

optime quadrat: Philo enim Byblius, cuius discipulus erat Hermippus Berytius, Traiani et Hadriani fuerunt temporibus aeque atque Soranus Ephesius.

Vidimus igitur utrumque scriptum, et *γυναικεῖα βιβλία δ'* et *βίοι ἰατρῶν καὶ αἱρέσεις* etc., Sorano minori abiudicandum, maiori tribuendum esse, unde sequitur ut Hesychium ipsum aut fontem, quo usus est in libro conscribendo, Soranum minorem finxisse statuamus. Itaque puto duos quos praebet Hesychius articulos, eis partibus quae nihili sunt resectis, ita fere in unum contexendos esse:

Σωρανὸς Μενάνδρου καὶ Φοίβης, Ἐφέσιος ἰατρός, διατρίψας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐν τῇ Ῥώμῃ δὲ ἰατρεύσας ἐπὶ Τραϊανοῦ καὶ Ἀδριανοῦ τῶν βασιλέων .... γυναικεῖα βιβλία δ', βίους ἰατρῶν καὶ αἱρέσεις καὶ συντάγματα βιβλία ι' καὶ ἄλλα διάφορα[1]).

§ 2.

De falsa Sorani apud Tzetzam memoria.

Quae cum ita sint, non possum non quosdam Tzetzae errores de Sorani Ephesii aetate corrigere. Laudat enim Tzetzes bis Soranum quendam Ephesium medicum, qui temporibus Cleopatrae Alexandriae fuerit et huic reginae medicamina ad faciem exornandam apta fabricatus sit. Ac primum quidem haec leguntur in Tzetzae prooemio ad Allegorias metro quod vocatur politico conscribillata (ed. Matranga Anecd. Gr. I p. 1; ed. Boissonade, Lutetiae 1851, p. 1):

Τῇ κραταιοτάτῃ βασιλίσσῃ καὶ ὁμηρικωτάτῃ κυρᾷ Εἰρήνῃ τῇ ἐξ Ἀλαμανῶν.

Ἐπεὶ φαιδρά, πανσέληνε, σελήνη σελασφόρε,
οὐκ ἐκ ῥοῶν Ὠκεανοῦ φαίνουσα λελουμένη,
ἀλλ' ἐκ πορφύρας τῆς κλεινῆς, ὡς ἔπεισιν εἰκάσαι,
ἀνασκιρτῶσα φεραυγὴς καὶ πλέον τοῦ φωσφόρου,
χρῄζεις ἐλαύνειν πόρρω ποι σαῖς ψυχικαῖς ἀκτῖσι

---

[1]) Vix magis dubitandum, quin Soranus ille Cous, qui bis laudatur in vita Hippocratis (Westermanni Biogr. p. 449 et p. 450), idem sit atque noster Soranus (cfr. Ermerins, Sor. de muliebr. aff. p. VI).

τὸ σκοτεινὸν τῶν λέξεων καὶ βίβλων τὴν ἑσπέραν,
οὐ κατὰ Κλεοπάτραν δὲ βασίλισσαν τὴν πάλαι
τῷ Ἐφεσίῳ ἰατρῷ τῷ Σωρανῷ χρωμένην
μετέρχῃ τὰ καλλύνοντα μορφὰς τὰς τῶν προσώπων,
οὔτε χερσοῦν τι πέλαγος βραχύτατον ἐθέλεις,
ὥσπερ ἐκείνη πρότερον ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ
τῷ Δεξιφάνει τῷ σοφῷ μηχανικῷ Κνιδίῳ
χερσώσασα τὴν θάλασσαν μέχρι τετρασταδίου,
ἐπεὶ τοιοῦτον οὐδαμῶς βούλεταί σου τὸ κράτος ......

Similia leguntur in Tzetzae Chiliadibus in lib. VI v. 279 (ed. Kiessling), ubi Rufus Ephesius medicus una cum Sorano laudatur:

Τῇ Κλεοπάτρᾳ τῇ σοφῇ τῇ καὶ ὡραιοτάτῃ
καὶ τοῖς λοιποῖς δὲ σύμπασι πολλῶν ὑπερφερούσῃ
πρὸς ἐπιμέλειαν τριχῶν καὶ τῶν ὀνύχων ἦσαν
Χαρμιουνὼ καὶ Τάειρα. τί δὲ δηλοῦσι τάδε;
Σύρον τὸν Τζέτζην βλέπε νῦν, Ἰσμαηλίτην ἅμα,
καὶ ταῦτα διαρθροῦντά σοι ταῖς γλώσσαις ταῖς ἐκείνων.
κατὰ Ἑβραίων γλῶσσάν τε καὶ τὴν τῶν Σύρων ἅμα
Χαρμὶ δηλοῖ τὴν ἄμπελον, Οὐνὼ περιστερὰν δέ,
τὴν ἥν φασιν οἱ Ἕλληνες περιστερὰν οἰνάδα.
κατὰ Ἰσμαηλίτας δέ, τοὺς Ἄγαρ γόνους λέγω,
περιστερὰν τὴν Τάειραν σημαίνουσάν μοι νόει.
αὗται πρὸς ἐπιμέλειαν τριχῶν καὶ τῶν ὀνύχων
τῆς Κλεοπάτρας τῆς σοφῆς ἦσαν τῆς βασιλίδος.
μηχανικοὶ καὶ ἰατροὶ καὶ γραμματεῖς δὲ ταύτης
καὶ ῥήτορες καὶ σύμβουλοι ἦσαν μυρίοι ἄλλοι,
καὶ Δεξιφάνης δὲ αὐτός, μηχανικὸς ἐκ Κνίδου,
μεθ᾽ οὗ πολλὰς λυσιτελεῖς τὰς μηχανὰς ἐποίει
καὶ θάλασσαν ἐχέρσωσε μέχρι τετρασταδίου,
αὐτὴν εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ πύργον ἀνεγείρει,
φῶς ἐν νυκτὶ σωτήριον τοῖς πλέουσι δεικνύειν.
τῷ Δεξιφάνει τούτῳ μὲν εἰς μηχανὰς ἐχρῆτο,
τοῖς Ἐφεσίοις δ᾽ ἰατροῖς, τῷ Σωρανῷ καὶ Ῥούφῳ,

εἰς πάντα τὰ καλλύνοντα μορφὰς τὰς τῶν προσώπων,
εἰς πᾶν τε πάθος γυναικῶν καὶ ἰατρείας ἄλλας.

Quaenam earum Aegypti reginarum, quae Cleopatrae nomine innotuerunt, his duobus locis a Tzetza significetur, incertum esse non potest, quoniam eodem Tzetza auctore Charmiuno et Taeira fuerunt ancillae eius, quam laudat, Cleopatrae. Constat autem e Galeno aliisque fontibus[1]) eam Cleopatram, quae his utebatur ancillis, celeberrimam illam fuisse Aegypti reginam, quae post pugnam apud Actium commissam vipereo veneno sibi ipsa mortem conscivit. Hanc rem Galenus in commentatione περὶ τῆς θηριακῆς ad Pisonem data (Galen. ed. Kuehn XIV p. 235) ita enarrat: ... ἐπεὶ γὰρ αὐτὴν [scil. Κλεοπάτραν] ὁ Αὔγουστος νικήσας τὸν Ἀντώνιον ζῶσαν λαβεῖν ἠβούλετο καὶ ζῆν καὶ διὰ σπουδῆς φυλάττειν, ὡς εἰκός, ἵνα δείξῃ Ῥωμαίοις ἐν τῷ θριάμβῳ τὴν οὕτω διάσημον γυναῖκα· ἡ δὲ συνεῖσα, φασί, τοῦτο καὶ ἑλομένη μᾶλλον ἔτι βασίλισσα οὖσα ἐξ ἀνθρώπων γενέσθαι ἤπερ ἰδιώτης Ῥωμαίοις φανῆναι, τότε ἐμηχανήσατο τῷ θηρίῳ τούτῳ τὸν θάνατον αὑτῆς. καὶ φασὶν αὐτὴν καλέσαι τὰς πιστοτάτας δύο γυναῖκας, αὗται δὲ ἦσαν αἱ πρὸς τὸ κάλλος αὐτῆς εἰς τὸν κόσμον τοῦ σώματος ὑπηρετεῖν ἡρμοσμέναι καὶ τοῖς ὀνόμασι λεγόμεναι Νάειρα καὶ Καρμιόνη (scrib. Χαρμιόνη)[2]), ἡ μὲν ἀναπλέκουσα τὰς τρίχας εὐπρεπῶς, ἡ δὲ ἀποτέμνουσα τὰς ὑπεροχὰς τῶν ὀνύχων εὐφυῶς· εἶτα κελεύσασα σταφυλαῖς τε καὶ σύκοις κεκρυμμένον εἰσκομισθῆναι τὸ θηρίον ......

Quoniam igitur statuimus Tzetzam cogitasse de Cleopatra imperatoris Augusti aequali, duos Tzetzae errores eosque gravissimos agnoscamus necesse est. Primum enim

---

[1]) Cfr. Stephan. Thesaur. VIII p. 1349.

[2]) Tzetzes ea, quae de Cleopatra Aegypti regina eiusque ancillis profert, e Galeno videtur deprompsisse. Nomina autem ancillarum aut aliter atque in eis quibus nos utimur Galeni editionibus tradita fuisse in eo quo Tzetzes utebatur codice Galeni aut dedita opera a Tzetza eam ob rem paulum esse mutatas, ut etymologiam nominum illorum e lingua hebraica et syria afferre posset, nemo est quin prima intellegat specie.

Tzetzes narrat Cleopatra regnante in Pharo insula turrim illam a Dexiphane constructam esse, ex qua noctu ad regendos navium cursus ignes emicabant, deinde eandem reginam Sorano et Rufo, medicis Ephesiis, usam esse (Chil. VI 296—302).

Constat autem et turrim illam in Pharo insula non Cleopatra illa regnante, sed Ptolemaeo Lagi filio rege circa annum a. Chr. n. 290 a Sostrato, Dexiphanis Cnidii filio, ut ipsa turris inscriptio testabatur, esse aedificatam, et Soranum atque Rufum, Sorani fere aequalem, Traiani et Hadriani aetate floruisse.

Quorum errorum originem ut explicem, primo loco demonstrare conabor, quonam modo fieri potuisse suspicer, ut Cleopatrae aetate et iussu turrim illam a Dexiphane erectam esse opinaretur Tzetzes. Quod priusquam accuratius perquiramus, de tempore, quo singula Tzetzae scripta confecta sunt, pauca exponam necesse est.

Gustavus Hart in commentatione, quae inscribitur: De Tzetzarum nomine vitis scriptis (Lipsiae 1880) p. 40 sqq. ostendit:

1. Ioannis Tzetzae Chiliades nihil aliud esse quam scholia metro inclusa ad Epistolas illas eiusdem scriptoris [quas publici iuris fecit Presselius];

2. Chiliadum corpus in tres secedere pinaces, quorum primus versus continet inde a Chil. I—IV 466, alter pinax versus inde a Chil. IV 781 — V 201, tertius denique inde a Chil. V 202 usque ad finem Chiliadum. Versus autem qui leguntur inter primum et alterum pinacem, Chil. IV 467—780, nihil prorsus commune habere cum Chiliadum corpore, immo primam efficere epistolam Tzetzianam et suo loco esse motos, cum ceterae epistolae prosa oratione scriptae — sunt autem 106 — in unum volumen a Tzetza coactae essent;

3. primum Chiliadum pinacem inter annos 1144 et 1147 confectum esse;

4. Allegorias Iliadis compositas esse anno 1147;

5. alterum et tertium Chiliadum pinacem perfectos esse post annum 1158.

Quoniam primus Chiliadum pinax inter annos 1144 et 1147 conscriptus est, sequitur ut versus Chil. IV 467—780, quibus primam effici Tzetzae epistolam dixi, ante annum 1144 conditos esse concedamus.

Qua in epistola haec exstant verba (Chil. IV 472 sq. 502 sq.):

Ζαβαρειῷ τῷ Λαχανᾷ· τούτοις καὶ γὰρ ἁβρύνει
ἥπερ ὁ Κροῖσος θησαυροῖς καὶ Μίδας τῷ χρυσίῳ
. . . .
ἥπερ ἡ Κλεοπάτρα δὲ χερσώσασα τὴν Φάρον
τῷ Δεξιφάνει τῷ σοφῷ Κνιδόθεν ὡρμημένῳ ....

Ad hunc errorem explicandum sufficiet scholia huic epistolae adiecta evolvere. Habes enim Chil. II 16 haec:

ἡ Πτολεμαίου σύναιμος, δέσποινα Κλεοπάτρα
ἡ Αἰγυπτία, ἡ σοφὴ καὶ πανευμορφοτάτη,
ἡ πιθανὴ καὶ εὔγλωττος, ἡ ῥέουσα Σειρῆνας,
ἡ κάλλει πάντας θέλγουσα καὶ φύσιν τῶν θηρίων,
τὸν Γάϊον Ἰούλιον τὸν Καίσαρα δὲ μᾶλλον
καὶ μετ᾽ αὐτὸν Ἀντώνιον γαμβρὸν Ὀκταουΐου
. . . .
αὕτη σὺν ἀρχιτέκτονι Κυπρίῳ Δεξιφάνει
τὴν θάλασσαν χερσώσασα τὴν τῆς Ἀλεξανδρείας
ὅσον πρὸς τετραστάδιον, εἴτε μικρόν τι πλέον,
τὸν πύργον ἐξειργάσατο τὸν μέγιστον τῆς Φάρου,
ὁλκάσι φῶς σωτήριον μᾶλλον ἐν ζάλῃ φαίνειν.
μέμνηται μὲν Βιργίλιος ταύτης τῆς Κλεοπάτρας,
Λουκιανὸς καὶ Γαληνὸς καὶ Πλούταρχος σὺν τούτοις,
Διόδωρος, Γεώργιος ὁ χρονικὸς σὺν ἄλλοις,
καὶ Ἰωάννης μετ᾽ αὐτοὺς Ἀντιοχεὺς ὑστέρως.

Ipse igitur Tzetzes fontes, quos secutus est, indicat. Nullos autem horum, quos laudat, fontium ansam praebuisse, ut Tzetzes in talem incideret errorem, nisi Ioannem Malalam civem Antiochensem (p. 218 sq. ed. L. Dindorf) et Georgium *τὸν χρονικόν*, id est Georgium Cedrenum (vol. I p. 304) — apud Ioannem Antiochenum ea pars, in qua

de Cleopatra agebat, intercidit — intellexerunt Gustavus Hart et Guilelmus Studemund.

Ex his apparet Tzetzam verum a falso non accurate distinxisse. Confudit enim Tzetzes non secus atque Ioannes Malalas eum, qui exstat apud Georgium Cedrenum, nuntium de aggere ab Alexandria urbe usque ad Pharum insulam ducto cum constructione turris illius, quae in Pharo insula Strabonis aliorumque testimonio a Ptolemaeo Lagi filio aedificata est.

In alterum errorem incidit Tzetzes, cum existimaret Cleopatram medicis usam esse Sorano et Rufo Ephesiis

εἰς πάντα τὰ καλλύνοντα μορφὰς τὰς τῶν προσώπων
εἰς πᾶν τε πάθος γυναικῶν καὶ ἰατρείας ἄλλας.

Atque notandum est in Allegoriis Iliadis, quas anno 1147 conscriptas esse supra commemoravimus, solius Sorani Tzetzam mentionem facere,[1] in tertio autem Chiliadum pinace post annum 1158 confecto et Soranum et Rufum ab eo laudari.

Iam supra vidimus, quae Tzetzes de Cleopatrae ancillis profert, e Galeni scripto *περὶ τῆς θηριακῆς* (XIV 235 Kuehn) eum deprompsisse, eundemque auctorem laudat testem in versibus, quos supra descripsi, Chil. II 31:

μέμνηται μὲν Βιργίλιος ταύτης τῆς Κλεοπάτρας,
Λουκιανὸς καὶ Γαληνὸς καὶ Πλούταρχος σὺν τούτοις,

unde colligendum est Tzetzam Galeni opera sub oculis habuisse eoque fonte saepius usum esse.

Viam autem explicandi, quonam modo Tzetzes adductus sit, ut Soranum et Rufum Cleopatrae medicos fuisse existimaret, indicavit mihi Guilelmus Studemund, cum me moneret in vol. XII operum Galeni (ed. Kuehn) intra pag. 414—432 nomina et Sorani et Rufi et Cleopatrae exstare. Tzetzes igitur, quoniam in vol. XII p. 414 sqq. magnum fragmentum Sorani nomine insignitum legitur (*περὶ τῶν ὑπὸ Σωρανοῦ*

[1]) Hermannus Usener in Musei Rhenani vol. XXVIII p. 412 sq. suspicatur Tzetzae ideo Soranum Cleopatrae aequalem visum esse, quia *ἡ κομμωτικὴ Κλεοπάτρας τέχνη* perperam Sorani nomine insignita circumlata sit.

γεγραμμένων πρὸς ἀλωπεκίας), ea quoque, quae exstant vol. XII p. 432 sqq. (*περὶ τῶν ἐν τῷ Κλεοπάτρας κοσμητικῷ γεγραμμένων*), ad eundem Soranum auctorem redire ratus fortasse ea conscripsit, quae initio Allegoriarum Iliadis (v. 8) exhibentur, ubi solus Soranus commemoratur.

Idem nonnullis annis post cum versus Chiliadum VI 279 sqq., quo loco et Soranus et Rufus laudantur, conscriberet, ea quae olim e Galeno excerpserat, denuo inspexit et ex hoc excerpto addidit Rufi nomen, quod eodem fere loco atque Cleopatrae et Sorani nomina apud Galenum excitatur (XII 425). Praeterea cum hoc excerpto aliud coniunxit, quod e Galeno XIV 235 de Cleopatrae ancillis sibi comparaverat.

Caput II.

Quibus e fontibus Sorani liber *περὶ φύσεως ἀνθρώπου* restitui possit.

Illa *ἄλλα διάφορα*, quae notantur apud Hesychium, Sorani scripta indagavit et enumeravit Ermerinsius p. XXI. Inter quae liber excitatur *ἐτυμολογίαι τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου*, quem *περὶ φύσεως ἀνθρώπου* inscribendum esse tertio ostendam capite. Huius libri cum auctor se praestet in arte grammatica non mediocriter versatum, haud difficulter quispiam prima quidem specie commoveatur, ut Sorano medico scriptum abiudicandum esse putet. At si consideraveris alios quoque homines doctos, veluti M. Terentium Varronem, Cornelium Celsum, Galenum[1]), compluria amplexos esse litterarum genera, non iam nimis

[1]) cf. O. Iahn in „Berichte über die Verhandlungen der Kgl. Sächs. Gesellschaft der Wissensch. 1850" p. 263 sqq. Artem medicam et grammaticam cognatione quadam artius inter se cohaerere visam esse medicis vel labente Byzantina aetate viventibus, cum alia docent permulta tum epistola saeculo fere XII ab anonymo quodam ad medicum data (Crameri Anecd. Oxon. III p. 188 ep. XXI): *Τῷ ἰατρῷ Λειψιώτῃ. Φιλοσοφώτατέ μοι καὶ γραμματικώτατε ἰατρῶν· καὶ τὴν ἰατρῶν τέχνην ἐκμελετήσας ὡς ἄριστα .... οἶδας γὰρ καὶ τὰ τοῦ Σωρανοῦ καὶ τὰ τοῦ*

offenderis, quod Soranum medicum hunc quoque librum grammatici argumenti conscripsisse censemus.

Accedit quod in ipso Sorani scripto *περὶ γυν. παθῶν* nonnullae reperiuntur vocabulorum originationes: p. 8, 8 *μήτρα ὑστέρα δελφύς*, p. 93, 8 *χόριον ἀγγεῖον δεύτερον ὕστερον πρόρρηγμα*, p. 251, 13 *μύλος*, quae originationes ad verbum fere conspirant cum eis, quas aliunde novimus, unde patet auctorem illius libri grammatici esse eundem Soranum Ephesium medicum, qui librum *περὶ γυν. παθῶν* conscripsit.

Inter eos fontes, qui fragmenta e libro Sorani *περὶ φύσεως ἀνθρώπου*, qui nunc vulgo *ἐτυμολογίαι τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου* inscribitur, desumpta asservaverunt, primo loco nominandum est Etymologicum Orionis Thebani, qui grammaticus medio fere saeculo p. Chr. n. quinto lexicon e variis scriptis antiquorum grammaticorum ita consarcinavit, ut intra uniuscuiusque litterae fines non respecto litterarum ordine quae ex uno eodemque fonte decerpserat frustula deinceps in etymologico proferret. Itaque disquisitio, quaenam frustulorum in Orionis lexico exstantium Sorano deberentur, facillime esset instituenda, nisi pluribus locis ordo, qui olim inerat in etymologico, foede turbatus esset, cuius perturbationis causas accuratissime indicavit Kleistius in commentatione, quae inscribitur: De Philoxeni grammatici Alexandrini studiis etymologicis p. 25 sqq.

Deinde laudanda sunt Etymologica Magnum, Gudianum, Zonarae, quae quoniam integrius servata sunt quam Orion, saepe ad corrigenda et augenda Soranea ab Orione exhibita inserviunt.

Nec pauca frustula, quae alibi frustra quaeras, insunt in scholiis ad Rufi Ephesii[1]) medici libellum *περὶ ὀνομασίας τῶν τοῦ σώματος μορίων* adiectis, quae tantum non omnia ad Soranum auctorem redire inde elucet, quod aut

---

Ἱπποκράτους, ἐπίστασαι Γαλήνειά τε καὶ Ἡροφίλεια καὶ τὰ τοῦ Ἡρωδιανοῦ καὶ τὰ τοῦ Τρύφωνος καὶ τὰ τοῦ Ἡροδότου καὶ τὰ τοῦ Ἥρωνος .... τὰ μὲν γὰρ οἶδας ὡς ἰατρός, τὰ δὲ ὡς γραμματικός, τὰ δὲ ὡς μηχανικός .....

[1]) Oeuvres de Rufus d' Éphèse ed. Daremberg-Ruelle (Paris. 1879) pag. 237—241.

Sorani nomine ipso aut additamento *οὕτως ὁ αὐτός* (i. e. *Σωρανός*) insignita leguntur.

In scholiis Io. Tzetzae ad exegesin in Iliadem[1]) p. 126, 9. 10 Soranus inter eos excitatur, qui studiis etymologicis in Homero instituendis operam collocaverint: *πολλοὶ τῆς Ὁμηρικῆς ἐτυμολογίας ἐπεμελήθησαν· Πλάτων καὶ Ἀριστο-[τέλης] οἱ φιλόσοφοι, Σωρανός, Ἡρωδι[ανός], Φιλόξενος, Ἀριστόξενος, Ἀπ[ίων], Τυραννίων, Ἀρίσταρχος, Ζηνόδοτος κ. τ. λ.* Et profecto non pauca exstant scholia praesertim ad Iliadem, quae quin Soranum auctorem redoleant, nullo modo dubitari potest, quamquam Sorani nomen nusquam in toto scholiorum corpore reperies. Conferas e. g.:

schol. Ven. A in Il. *Ε* 306: *κοτύλην] κοτύλη τὸ κοῖλον τοῦ ὀστέου, ἔνθα ἡ κεφαλὴ τοῦ μηροῦ ἐνστρέφεται.*

Melet. 126, 27: *κοτύλαι δέ, ὅπου ἔγκεινται αἱ κεφαλαὶ τῶν μηρῶν· διὰ δὲ τὴν ἐκεῖσε κοιλότητα κοτύλη ἐκλήθη.*

schol. in Od. *ε* 231: *περὶ δὲ ζώνην βάλετ' ἰξυῖ] ῥάχει ὅλῃ· ἰξὺς δὲ τὸ ἄνω, ὀσφὺς τὸ κάτω. ἰξὺς οἷον ἄξυστις οὖσα, ἣν οὐχ οἷόν τε ξύσαι καὶ κνήσασθαι τῇ χειρί, ἣν ἀλλαχοῦ* (Od. *κ* 161) *λέγει ἄκνηστιν· καὶ ἑρμηνεύων τὴν λέξιν φησί „κατ' ἄκνηστιν μέσα νῶτα". ῥάχις δὲ καλεῖται ἡ σύμπηξις τῶν τριάκοντα τεσσάρων σπονδύλων, ὧν οἱ πρῶτοι ἑπτὰ συμπληροῦσι τὸν τράχηλον, οἱ δὲ τελευταῖοι δεκαπέντε τὴν ὀσφύν, οἱ δὲ μέσοι δώδεκα ὄντες τὸν νῶτον, ὃν νῦν ἰξὺν ἐκάλεσεν ὁ ποιητής. **B. E. Q.*** cfr. Or. 75, 16 et Or. 17, 11.

Melet. 91,28: *ῥάχις: .... ὁ δὲ Ὅμηρος ἰξὺν αὐτὴν καλεῖ· ἣν οὐχ οἷόν τε κνῆσαι ἢ ξύσαι εὐκόλως τῇ ἰδίᾳ χειρί, ἀλλ' ἑτέρων δεῖσθαι εἰς τοῦτο· φησὶ γάρ „κατ' ἄκνηστιν μέσα νῶτα πλῆξε·"* (Od. *κ* 161) *τὸν τόπον ἑρμηνεύων τοῦτο εἴρηκεν.* cui fragmento addas Mel. 91, 12: *ἔστι δὲ ὅλος ὁ τράχηλος ὀστώδης, σπονδύλους ἀπὸ τοῦ ἰνίου ἔχων, ἀπὸ μυῶν καὶ νεύρων καὶ συνδέσμων περιεχομένους· κατὰ μὲν τὸν τράχηλον ἑπτά, κατὰ δὲ τὸν νῶτον δύο καὶ δέκα, κατὰ δὲ τὴν ὀσφὺν πέντε [δεκαπέντε?], ὡς εἶναι πάντας κδ' [λδ'?].*

[1]) post Draconis Stratonicensis librum de metris poeticis ed. G. Hermann, Lips. 1812.

Plura exempla integra afferre supersedeo; sufficiat ceterarum quae in scholiis latent reliquiarum Soranearum lemmata indicare: Od. α 1 ἀνήρ, γυνή cfr. Or. 16, 18 et Or. 39, 19 || Od. α 140 εἴδατα cfr. Or. 53, 19 et Od. δ 56 || Od. ι 301 φρένες cfr. Or. 101, 13 || Od. κ 161 cfr. Or. 17, 11 || Od. κ 517 πυγούσιον cfr. Or. 130, 19 || Od. ο 343 γαστήρ cfr. Or. 39, 11 et Or. 42, 9 (adn. 52) || Od. ρ 225 ἐπιγουνίδα cfr. Or. 56, 12 et Od. σ 74 ||

Ven. A. Il. Δ 526 χολάδες cfr. Or. 163, 29; = Ven. B ib. || Il. E 73 ἰνίον cfr. Or. 76, 3; = Ven. B ib. || Il. E 146 κληῖδα cfr. Mel. 91, 8 (in Orione evanuit) || Il. E 284 κενεῶνα; = Ven. B ib. || Il. E 306 ἰσχίον cfr. Or. 76, 14; = Ven. B ib. || Il. P 136 ἐπισκύνιον cfr. Et. M. 364, 4; = Ven. B ib.

Accedunt Soranea, quae delitescunt in scholiis ad Iliadem recentioribus (σχόλια νεώτερα) quae vocantur, hausta ad unum omnia ex Etymologicis: B 142 στήθεσσι cfr. Or. 145, 23 | B 471 γλάγος τὸ γάλα cfr. Or. 39, 17 | B 479 στέρνον cfr. Or. 145, 22 | Γ 292 στόμαχος cfr. Or. 145, 10 | Γ 359 λαπάρα Or. 79, 18 | Z 467 κόλπον cfr. Or. 80, 18 | K 26 βλέφαρον cfr. Or. 34, 15; Et. M. 199, 33.

Perpauca quae Soranum sapiunt in scholiis ad alios poetas adscriptis reperiuntur, veluti in scholiis Aeschyleis ad Prometheum v. 878: σφάκελος (collato schol. ad Eurip. Hippol. 1353 vol. I p. 196) cfr. Et. M. 737, 50. Praeterea in scholiis ad Aesch. Prometh. v. 881 de φρήν vocabulo adnotationis ultima verba ἐξ αὐτοῦ καὶ μετάφρενα τὰ τῆς ῥάχεως ὄπισθεν λέγονται cum Or. 101, 13 aliquid commune habent.

Iulii Pollucis denique Onomastico breviter laudato, cuius secundus liber nonnulla continet Soranea, iam me vertam ad gravissimum fontem, ad Meletii[1]) scriptum περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῆς (Crameri Anecd. Oxon. III pag. 1—157).

[1]) Scripsisse Meletium inter VII. et IX. saeculum Voigtius exponit (pag. 4 sqq.).

Caput III.

Sorani librum inscriptum fuisse περὶ φύσεως ἀνθρώπου.

At priusquam accuratius examinemus, quid Meletii libellus ad Sorani scriptum restituendum praestare possit, prooemium illius libelli hic adscribamus, ut dispiciatur, quibus fontibus usus sit Meletius et quid sibi proposuerit:

§ 1. *Ἡ παροῦσα σύνοψις περὶ φύσεως ἀνθρώπου ἐπονήθη καὶ συνελέγη καὶ συν⟨ε⟩τέθη παρὰ Μελετίου μοναχοῦ θέματος τοῦ Ὀψικίου Βάνδου Ἀκροκοῦ, χωρίου Τιβεριουπόλεως, μονῆς λεγομένης Τρεῖς ἤτοι τῆς ἁγίας Τριάδος· οὐχ ὡς καινόν τι ἐπινοήσαντος περὶ φύσεως ἀνθρώπου φυσιολογῆσαι, ἀλλὰ σύντομον καὶ ἀνελλιπῆ πραγματείαν ἐκθέσθαι τοῖς φιλομαθέσι καὶ φιλοπόνοις βουλομένου.* § 2. *Εἰ γὰρ καὶ πολλοὶ τῶν ἀρχαίων σοφῶν πολλοὺς κατὰ ἀποταγὴν ἢ ἐν συντόμῳ περὶ τῆς φύσεως ἡμῶν λόγους συνέθεντο, ἀλλ᾽ οὐδεὶς ἀνελλιπῆ καὶ ἀνυστέρητον ταύτην ἀπήρτησεν.* § 3. *Ὁ μὲν γὰρ Ἱπποκράτης περὶ φύσεως παιδίου καὶ ἀνδρὸς γράψας ὀλίγα τινὰ καὶ δυσδιάγνωστα, οὐδὲν περὶ τοῦ καθόλου ἀνθρώπου ἐμνημόνευσεν ἢ τῶν ἐν αὐτῷ δυνάμεων ἢ ἐνεργειῶν ἢ τῶν τοῦ σώματος μορίων.* § 4. *Ὁ δὲ*[1]) *Γαληνὸς περὶ φύσεως μορίων μνησθεὶς καὶ περὶ κράσεων, ἐν οὐδεμιᾷ τῶν πραγματειῶν αὐτοῦ φαίνεται τοιαύτην ὁλοκλήρως ὑπόθεσιν ἀναγράψας.* § 5. *Σωκράτης δὲ ἐτυμολογίας μᾶλλον μορίων καὶ*[2]) *ὀνομάτων ἐν τῷ περὶ φύσεως ἀνθρώπου συντάγματι αὐτοῦ ὡς γραμματικὸς ἢ φιλόσοφος συνετάξατο.* § 6. *Οἱ δὲ ἅγιοι καὶ τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλοι, οἷον ὁ μέγας Βασίλειος, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Γρηγόριος Νύσσης, ὁ χρυσολόγος Χρυσόστομος, καὶ ὁ παμμακάριστος Κύριλλος, καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν κατ᾽ αὐτοὺς ἐν τοῖς λόγοις αὐτῶν τοῖς διδασκαλικοῖς σὺν τῷ θεολογικῷ φυσιολογήσαντες πολλὰ περὶ τῶν τοῦ σώματος ἡμῶν μορίων καὶ τῶν ψυχικῶν καὶ ζωτικῶν καὶ φυσικῶν δυνάμεων καὶ ἐνεργειῶν συνεφιλοσόφησαν· οὐδεὶς μέντοι γε τῶν*

---

[1]) *δὲ* correxit Studemundus, codd. *γὰρ*.

[2]) deleto *καὶ* facilius intellegi verba Meletii monet Leopoldus Cohn.

προειρημένων ἀνδρῶν ἢ τῶν ἁγίων τούτων συναγαγὼν φαίνεται τὴν ὅλην ὑπόθεσιν τοῦ μὴ τὴν πραγματείαν ἀποτελέσαι. § 7. *Τὰ οὖν διεσπαρμένως*[1]) *ἐν ταῖς τούτων βίβλοις ἐγκείμενα αὐτὸς ἐκλαβὼν τὸ παρὸν ὡς ἓν ὂν*[2]) *συνεστησάμην δὴ σύγγραμμα, τοῖς μὲν ὡς εἰκὸς ἔχειν αὐτὸ βουλομένοις ὑπόμνημα τῆς φύσεως καὶ τῆς συστάσεως τοῦ σώματος παντὸς ἐσόμενον, ἐμοὶ δὲ γυμνάσιον καὶ τῆς ἀμαθίας προφύγιον* .... Sub finem pag. 2 Meletius his verbis pergit: *ἐπειδὰν δὲ οὕτως ἡ ὑπόθεσις ἀναπληρωθῇ καὶ οἷον συνυφανθῇ, ὥσπερ ἐπανάληψιν ποιούμενος ὁ λόγος τὰ ὅλα πάλιν μόρια διῃρημένως ὑπεξέρχεται, ἐτυμολογῶν ἕκαστον καὶ τὴν φυσικὴν* ⟨*δύναμιν*⟩[3]) *καὶ ἐνέργειαν καὶ τὰς ὀνομασίας καὶ τοὺς ὅρους ὑποδεικνύων ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ποδῶν, οὐ ταυτολογῶν, ὡς ἂν οἰηθείη τις, ἀλλὰ τὰ ἐν ἐπιτομῇ εἰρημένα καὶ συνεσταλμένως πλατυκώτερον ἐκδιδάσκων καὶ πρὸς τὸ σαφέστερον διευκρινῶν τοῖς ἀκούουσι· διὰ ταῦτα καὶ πίναξ ὑποτίθεται εἰς διάγνωσιν εὐχερῆ* ...... pag. 6, 2: *ὅθεν* (i. e. propter causas in antecedente pagina a Meletio expositas) *καὶ ἡμεῖς τὸν περὶ ψυχῆς ἰδίᾳ λόγον ἀπολιπόντες τὰ περὶ τῆς καθόλου φύσεως ἀνθρώπου πονηθέντα παρὰ τῶν ἀρχαίων καὶ σποράδην κείμενα ἐν ἀνατομικαῖς καὶ ἐτυμολογικαῖς βίβλοις κατὰ τὸ ἡμῖν ἐφικτὸν ἐκλεξάμενοι εἰς ἓν κατατάξωμεν.*

Auctores igitur, quibus usus est, nominat Meletius hos: ex antiquis Hippocratem, Galenum, Socratem; ex recentioribus ac sanctis Basilium, Gregorium Nyssenum Basilii fratrem, Chrysostomum, Cyrillum. Attamen qui semel inspexerit scriptum Meletianum, statim intelleget Meletium in libro consarcinando non constanter virorum secundo loco laudatorum vestigia pressisse, sed tantum nonnullos locos ex horum scriptis ad verbum mutuatum esse et nomine eorum distincte insignitos libello suo interspersisse.

Ac ne ea quidem multa sunt, quae Meletius ex ipsis Hippocratis et Galeni, quos laudat, scriptis ita deprompsit.

---

[1]) *διεσπαρμένα ὡς* codd., correxit Studemundus.
[2]) codd. *ἑνὸν*, Studemundus correxit *ἓν ὄν*.
[3]) *δύναμιν* addidit Leopoldus Cohn.

ut distincte dici possit, quosnam locos horum medicorum significaverit (cfr. Voigt. adn. 34), eaque tam arte cum eis, quae Meletius de suo addidit, mixta et pertexta sunt, ut non facile secerni possint.

Quibus locis, cum ad quaestionem a nobis institutam nullius sint momenti, sepositis hoc unum agamus, ut quae in Meletii libello exstant Soranea investigemus; apparebit autem in Meletio magnam partem libri illius, quem Soranus de etymologiis corporis humani scripsisse traditur, integram asservatam esse[1]).

Ut iam aperiam, quo verba mea spectent, in Meletii praefationis § 5 contendo pro verbis *Σωκράτης δὲ* scribendum esse: *Σωρανὸς δὲ.* Quod quibus causis nisus postulem priusquam demonstrem, paucis ea refutanda sunt, quibus Voigtius ut in diversam abiret sententiam commotus est. Cuius verba sunt haec (pag. 8):

'In etymologicis igitur (Meletius) auctorem adfert Socratem, de natura hominis. cui omnes etymologias corporis humani vindicabimus paucis exceptis quae a Galeno mutuari Meletius poterat. Socratis autem librum illum prorsus congruere cum Sorani de etymologiis corporis humani opusculo facile intelleget, si quis illas etymologicas apud Meletium particulas comparaverit cum glossis Orionis aliisque quae iure licet Sorano tribuere. monachus [scil. Meletius] igitur non ipso medici Ephesii libro videtur usus esse, sed Socratis cuiusdam excerpto illius operis. nam in singulis non integrum eum nobis tradidisse Sorani librum postea demonstraturus sum.' Adnotat Voigtius: 'Id si effectum erit, non opus est fingamus, quod quis possit suspicari, sicut Nemesii liber Gregorii Nysseni nomine ornatus esset, Sorani opus sub Socratis nomine esse latum.'

1. Ut igitur efficiat Meletium non Sorani ipsius libro usum esse, primum Voigtius viginti quinque enumerat glossas, quas quamquam ad Soranum auctorem redire aliis et

[1]) cfr. Hermanni Dielsii sententiarum controversarum quintam in commentationis de Galeni Historia Philosopha Bonnae a. 1870 inscriptae pagina 52.

certis testimoniis constat, apud Meletium frustra quaeras. At neque quisquam exspectabit neque Meletius usquam pollicetur quas apud Soranum partium corporis humani originationes reppererit ad unam omnes se decerpturum et libro suo inserturum esse. Quid mirum quod Meletius de plus quam ducentis sexaginta fragmentis Soraneis etymologici argumenti, quae ego infra congessi, fragmenta viginti quinque i. e. ne decimam quidem partem omisit?

Ceterum non pauca sunt fragmenta Soranea etymologici argumenti, quae cum in nullo lexico servata sint, apud unum Meletium exstant; sunt autem haec: *μόρια, μύες, ὕλη, μάγουλα, παρειά, οἰσοφάγος, πάτος, κῶλον, σφιγκτήρ, ἦτρον, ἐφήβαιον, βάλανος, ἐρυτρός.*

2. Deinde a Voigtio enumerantur nonnullae glossae, in quibus aut aliqua pars originationis Soraneae omissa est a Meletio aut in brevius contracta, veluti: *αἰδοῖα* Mel. 112, 13, Et. M. 30, 57; *γέλως* Mel. 44, 27, Et. M. 224, 29; *κορυφή* Mel. 54, 4, Or. 82; *ὄψις* Mel. 69, 13, Et. M. 645, 52; *πέλμα* Mel. 131, 1, Or. 129; *ὦμος* Mel. 92, 5, Or. 170; *ὦτα* Mel. 74, 28, Or. 170; *βλέφαρον* Mel. 69, 16, Or. 34, Et. M. 199, 33, Et. Gud. 109; *ἀνθερεών* Mel. 84, 17, Or. 16; *λογάδες* Mel. 69, 4, Et. M. 572, 36; *παλαιστή* Mel. 122, 5, Or. 129, Et. M. 647, 23.

At profecto licebat Meletio eas tantum vocabulorum originationes originationumve partes proferre, quae ipsi probarentur, et hanc illamve glossam decurtare, etiamsi ex ipso Sorani libro hauriret.

3. Non iniuria Voigtius Meletium vituperat, quod aliquot particulis etymologicis ex Sorani doctrina oriundis, quae apud Soranum grammaticorum nominibus (Heraclidis[1]), Apollodori, Philoxeni, aliorum, ex quorum scriptis Soranus ipse aliquot etymologias hauserat) insignitae erant, nomina auctorum non appinxit. Sane cum festinanti calamo scriberet et brevitatis studio duceretur, poterat illa nomina omittere

---

[1]) De Heraclide Pontico etymologiarum scriptore cf. Leopoldum Cohn in Commentationibus philologis in honorem Aug. Reifferscheidii scriptis a. 1884 Vratislaviae p. 84 sqq.

Meletius, sive Sorani ipsius scriptum sub oculis habebat sive e Socrate quodam tamquam e fonte secundario vocabulorum originationes repetebat.

4. Hoc denique Meletio crimini datur a Voigtio, quod 'contracturus fontem suum confuderit diversas originationes, conglutinaverit quae discrepant, quae congruunt disiunxerit.' At Sorani librum, cum Meletii, qui sescentis fere annis post Soranum fuisse videtur, in manus incideret, quis spondeat integrum fuisse neque eodem modo decurtatum, mutilatum, vitiis obsitum, quo ceteros antiquiorum scriptorum libros? Nec multum prodest Socratem nescio quem supponere inter Sorani et Meletii tempora scribentem, qui illa omnia peccavisse videtur Voigtio. An meliore indole praeditum ac magis religiosa cura usum esse Meletium septimo post Christum natum saeculo censes quam Socratem, quem aliquot ante Meletium saeculis fuisse fingas necesse sit?

Ex his quae diximus apparet Voigtium parum caute iudicasse, cum censeret fieri non posse, ut statueremus Meletium ex Sorani ipsius libro, quas profert, particulas etymologicas deprompsisse, si effectum esset in singulis non integrum nobis tradidisse monachum Sorani scriptum.

Quibus Voigtii argumentis refutatis ostendere conabor Meletium ex ipsius Sorani libro hausisse. Quod quo certius comprobetur, denuo inspicias prooemii Meletiani paragraphos 3—6, quas supra (pag. 17 sq.) descripsi. Vides igitur, in quorum virorum societate Socrates ille laudetur. Nonne Meletii verbis docemur 'Socratem' illum, cuius nec patris nec patriae nomen additur, fuisse illa aetate omnibus notissimum, quippe cuius nomen nullo prorsus adiecto additamento nominibus virorum non minus tum quam hodie celeberrimorum, Hippocratis, Galeni, Basilii, Gregorii Nysseni, Chrysostomi, Cyrilli circumdatum legatur? Atqui de Socrate illo, qui testibus Meletii codicibus *περὶ φύσεως ἀνθρώπου* scripsit, nihil omnino constat[1]).

[1]) Vnus in litterarum graecarum historia occurrit Socrates medicus (apud Nicolaum Myrepsum saeculi XIII medicum; v. Fabricii Bibl. gr. II 689 ed. Harles) et unus Socrates chirurgus (apud Caelium Aurelianum morb. chron. III 8, 151), de quibus praeter nomen nihil constat.

Accedit alterum. Constat enim Orionem Thebanum, qui medio fere p. Chr. n. saeculo quinto id est altero fere vel tertio ante Meletium saeculo ex compluribus grammaticis Etymologicum consarcinavit, Sorani ipsius libro usum esse. Nec vero scimus, quando Sorani ille liber etymologici argumenti perierit. Sane per totum medium quod dicitur aevum quam clara fuerit Sorani doctrina libris manu scriptis propagata, satis constat; cfr. e. g. epistolam monachi illius ad Leipsioten undecimo p. Chr. n. saeculo scriptam, quam supra pag. 13 sq. laudavimus. Nec vero ‘Socrates’ ille ab eis, qui originationes partium corporis humani proferunt, usquam laudatur: id est nec in Etymologico Magno nec in Gudiano nec a Zonara nec ab Hesychio nec a Polluce nec a Rufi scholiasta nec ab aliis.

Itaque confidenter conicio in § 5 Meletium scripsisse *Σωρανὸς*, non *Σωκράτης*, quam lectionem in codice Barocciano 131 (A) saeculo XIV ineunte scripto, ex quo Cramerus Meletii praefationem [1]) edidit, ita ortam esse suspicor, ut indoctus librarius scripturae compendium *Σωρανὸς* nominis perperam solveret, cum praesertim in § 3 praecederet *Ἱπποκράτης*, quod nomen isdem terminatur litteris quibus *Σωκράτης* [2]). Accedit quod Socratis nomen cum Cra-

[1]) Prooemium libri Meletiani in solis codicibus A et W (Vindobonensi) servatum est.

[2]) De compendio nominis *Σωρανὸς* et similium cfr. Greg. Corinthium ed. Schaefer p. 242 (in adn.). — Similiter in Etymologicis saepissime pro *Φιλόξενος* nomine multa alia reperiuntur nomina, quae omnia per librariorum neglegentiam vel inscitiam in lexica illata sunt, veluti: Et. Gud. 344, 4 *Φιλόδωρος*. Et. Gud. 334, 44: *κολῳόν, παρὰ τὸ κολοιός, ὁ δὲ Φιλόπονος, παρὰ τὸ κλῶ, κλάζω, ἀπὸ τοῦ κλῶ κατὰ παραγωγήν.* Quid quod Et. Gud. 330, 12 *Φίλον* quendam profert auctorem libelli Philoxenei *περὶ μονοσυλλάβων ῥημάτων* s. v. *κναφεύς : οὕτως Φίλος ἐν τῷ περὶ μονοσυλλάβων ῥημάτων*? In Etymologico Orionis bis laudatur *Φίλων* quidam *ἐν τῷ περὶ Ἑλληνισμοῦ* (Or. 21, 25 [Et. G. 27, 51] et Koesii Excerpta e cod. Reg. Paris. 2630 apud Or. 185, 18), semel *Φιλονίδης ἐν τῷ περὶ Ἑλληνισμοῦ*, quorum nominum neutrum suo loco positum est et tribus his locis in *Φιλόξενος* mutandum. Or. 21, 25 enim *ἀκόλαστος* vocabuli originationem Philoxeni esse cum aliunde tum inde apparet, quod circumdata legitur multis frustulis Philoxeneis; quod si

tetis, Isocratis, Sosicratis, Sostrati nominibus identidem a librariis confusum esse constat.

Unum quod mihi obici possit hoc est: cum Meletius omnium, quorum vestigia secutus est, auctorum nomina ita digerere videatur, ut accurate observet cuiusque aetatis ordinem uno Socrate hoc, quem contendo esse Soranum, excepto [1]), propter id ipsum Sorani nomen hoc loco substitui non posse pro Socratis nomine; certe Meletium, si Soranum auctorem laudare voluisset, ante Galenum eum nominaturum fuisse.

Quam ad obiectionem refutandam sufficiet monere per totum medium aevum aeque atque nostra aetate Hippocratem et Galenum prae ceteris medicis omnibus summa fructos esse auctoritate, utpote qui tamquam *κατ' ἐξοχήν* medici haberentur, ita ut nomina eorum quasi columinum artis medicae plerumque coniuncta legantur. Accedit quod scriptorum quae laudantur Hippocratis et Galeni *περὶ φύσεως παιδίου καὶ ἀνδρός*, *περὶ φύσεως μορίων*, *περὶ κράσεων* idem fere est argumentum, nulla fere addita vocabuli originatione, cum Soranus teste Meletio *ἐτυμολογίας μᾶλλον*

---

comprobatum est, etiam locus ille apud Or. 185, 18 Philoxeno tribuendus est, nam de eodem *ἀκόλαστος* vocabulo verba facit auctor. Idem dicendum est de Or. 90, 8: *κρούειν . . . οὕτω Φιλονίδης ἐν τῷ περὶ Ἑλληνισμοῦ.* Accedit quod ipsum Etymologicum Gudianum, in quo alias nomina Philoxenus, Philon etc. plerumque confunduntur, sub voce *κρούω* distincte exhibet Philoxeni nomen: Et. Gud. 349, 42 *κρούω· ἔστι ῥῆμα κρῶ, παράγωγον κρόω καὶ πλεονασμῷ τοῦ υ κρούω . . . . οὕτω Φιλόξενος.* In Zonarae lexico duodecim insunt glossae Philonis nomine insignitae, quas ad unam omnes ad Philoxenum auctorem redire demonstrari potest. Eodem denique modo pro *Φιλόξενος περὶ ῥηματικῶν ὀνομάτων* tradita sunt cum alia tum *Φίλων εἰς τὸ ῥηματικόν*, etc. Vides igitur, quam facile confundi possint *Σωκράτης* et *Σωρανὸς* nomina, cum pro *Φιλόξενος* nomine exstent variae lectiones hae: *Φίλος*, *Φίλων*, *Φιλονίδης*, *Φιλόδωρος*, *Φιλόπονος*.

[1]) Hippocrates 460—377 a. Chr.
Galenus c. 130 — post. a. 200 p. Chr.
Soranus (imperantibus Traiano et Hadriano 98—138 p. Chr.)
Basilius c. 329—379.
Gregorius Nyssenus c. 331 — c. 394.
Chrysostomus c. 347—407.
Cyrillus c. 370—444.

μορίων [*καὶ*] *ὀνομάτων* protulerit. Atque hac potissimum ratione ductum Hippocratis et Galeni scripta coniunctim laudata Sorani libro opponere voluisse Meletium opinor.

Nec nimis verisimile est iam saeculo tertio Sorani librum ne decima quidem parte omnium quae inerant etymologiarum omissa ad verbum fere exscriptum esse ab excerptore idque excerptum tantopere inclaruisse, ut etiam septimo p. Chr. n. saeculo exstaret; verum Sorani ipsius librum, quem ipsum medio saeculo quinto ab Orione grammatico usurpatum esse inter omnes constat, saeculo septimo deperditum fuisse.

Quod autem Sorani nomen in ipso contextu operis Meletiani alibi nusquam laudatur, id ideo factum esse videtur, quia, si occasione data semel laudaretur, tum in una quaque pagina quater quinquiesve repeteretur necesse fuit, ne suspicio legentibus oreretur ceteras originationes, quibus nomen Sorani non adscriptum legeretur, non redire ad Soranum auctorem. Atque omnino Sorani nomen in ipso scripto laudare Meletius ea de causa supersedere poterat, quod in praefatione omnes auctores, quorum scripta in usum suum convertit, nuncupaverat. Ubi quoniam exposuit Soranum scripsisse librum, in quo inessent partium humani corporis originationes, et paulo infra (pag. 2, lin. 5 et pag. 3, lin. 1 ed. Cramer) haec verba addidit: *τὰ οὖν διεσπαρμένως ἐν ταῖς τούτων βίβλοις ἐγκείμενα αὐτὸς ἐκλαβὼν τὸ παρὸν ὡς ἓν ὂν συνεστησάμην δὴ σύγγραμμα . . . . ἐτυμολογῶν ἕκαστον κατὰ τὴν φυσικὴν* ⟨*δύναμιν*⟩ *καὶ ἐνέργειαν καὶ τὰς ὀνομασίας καὶ τοὺς ὅρους ὑποδεικνύων ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ποδῶν*, nonne quivis facile coniciet etymologias, quas affert Meletius, ex illo Sorani libro esse depromptas?

Verum aut egregie fallor, aut ut aliter atque ego iudicaret, Voigtius maxime titulo, sub quo Sorani liber in Meletii prooemio notatur, adductus est, quoniam Orionis Thebani Etymologico nisus Sorani librum inscribere malebat: *ἐτυμολογίαι τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου*. Nimirum si in

Meletii prooemio haec verba exstarent: *Σωκράτης δὲ ..... ἐν ταῖς ἐτυμολογίαις τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ ὡς γραμματικὸς ἢ φιλόσοφος συνετάξατο*, tum certe ne Voigtius quidem dubitasset *Σωκράτης* nomen in *Σωρανὸς* mutare.

Voigtius igitur Orionis Etymologici testimonio (34, 9) fretus Sorani librum inscriptum vult: *ἐτυμολογίαι τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου*. At cum tribus omnino locis in hoc Etymologico liber ille Sorani laudetur, tribus titulis inter se diversis excitatur:

1. Or. 34, 9 *οὕτω Σωρανὸς ἐν ταῖς ἐτυμολογίαις τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου.*

2. Or. 131, 4 *οὕτω Σωρανὸς ἐν τῷ περὶ ἐτυμολογιῶν τοῦ ἀνθρώπου.*

3. Or. 159, 17 *οὕτω λέγει Σωρανὸς ἐτυμολογῶν τὸν ἄνθρωπον ὅλον.*

Itaque ne is quidem, qui primo loco positus est, titulus nimia fide dignus videtur esse. Cfr. etiam quae p. 27 de titulo *Σωρανὸς ἐν τῷ περὶ ὀνομασιῶν μονοβίβλῳ* apud Rufi scholiastam commemorato dixi.

Equidem conicio Soranum ipsum librum suum inscripsisse *περὶ φύσεως ἀνθρώπου*, quem titulum Meletius recte tradit in praefatione. Ex quo cum Orion illas sumeret vocabulorum originationes, quae ad corpus humanum spectant, veritus ne cum natura et indole Etymologici, in quo nihil nisi etymologiae exstabant, parum congrueret titulus libri alicuius disciplinam mere medicam profitentis, pro ipso Soranei libri titulo (*περὶ φύσεως ἀνθρώπου*) significavit eam quae ipsi gravissima videbatur libri partem ita, ut frustulis e Sorano desumptis modo haec adderet: *οὕτω λέγει Σωρανὸς ἐτυμολογῶν τὸν ἄνθρωπον ὅλον* (Or. 159, 17), modo haec: *ἐν τῷ περὶ ἐτυμολογιῶν τοῦ ἀνθρώπου*, modo haec: *ἐν ταῖς ἐτυμολογίαις τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου*. Atque vide mihi quam apte Orion id expresserit, quod Sorani liber prae ceterorum potissimum scriptorum de medicina libris proprium habebat. Sane simillimis verbis Meletius proprietatem huius libri indicat (Mel. 1, 21): *Σωρανὸς δὲ ἐτυμολογίας μᾶλλον μορίων*

[καὶ] ὀνομάτων ἐν τῷ περὶ φύσεως ἀνθρώπου συντάγματι αὐτοῦ ὡς γραμματικὸς ἢ φιλόσοφος συνετάξατο [1]).

Accedit aliud. Quicumque enim legerit titulum, qui ab Orione 34, 9 libro Soraneo tribuitur, *ἐτυμολογίαι τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου*, eius in mentem veniat necesse est, in hoc tractatu non nisi nudas enumeratas fuisse vocabulorum originationes, quales fere in Orionis Etymologico secundum ordinem litterarum digestae leguntur. Verum uberiorem fuisse Sorani librum atque has quae supersunt etymologias materiae medicae intextas fuisse recte monuit Voigtius, cum haec diceret (p. 35): 'Soranum, priusquam ad singula corporis membra describenda transiret, dixisse de generatione hominis ac de animae aliarumque interiorum corporis virium atque humorum functionibus'; cuius rei gravissima apud Meletium exstant testimonia, cum primae opusculi parti inseruerit etymologias vocum: *ἄνθρωπος* (Mel. 7, 2) *ἔμβρυον* (Mel. 7, 27) *μήτρα* (Mel. 8, 2) *νηδύς*, *δελφύς*, *ὑστέρα* (Mel. 8, 3—18) *ἀδελφός* (Mel. 8, 13) *ὀμφαλός* (Mel. 8, 20) *χόριον* (Mel. 8, 23) *γάλα* (Mel. 9, 15) *μαστοί* (Mel. 9, 19) *μήτηρ* (Mel. 9, 24) *μαῖα* (Mel. 10, 4) *βρέφος* (Mel. 10, 6) *πολιοῦσθαι* (senescere, canescere) (Mel. 17, 13) *νοῦς* (Mel. 21, 27) *θυμός* (Mel. 25, 21) *σκελετός* (Mel. 32, 8) *ὑμήν* (Mel. 32, 27) *χυλός* et *χυμός* (Mel.

---

[1]) Fortasse quispiam in eam inciderit cogitationem, Orionem in Etymologico suo consarcinando non integro ipsius Sorani libro *περὶ φύσεως ἀνθρώπου* usum esse, sed excerpto aliquo, quo solae partium corporis humani originationes comprehensae fuerint. At hoc vel ideo veri dissimile est, quod Orion multis locis non nudas exhibet vocabulorum originationes, verum etiam definitiones et appellationes diligenter expositas: veluti Or. 129, 25 *παλαιστή*; Or. 163, 3 *χυλός* et *χυμός*; Or. 144, 15 *σῦφαρ*; Or. 144, 3 *σίαλος*, quod fragmentum integrum quale traditum est hic perscribam, unde intellegas de excerpto quodam Soranei libelli omnino cogitari non posse: *Σίαλος: τὸ λεπτὸν καὶ οἷον ὁ ὀρὸς τῶν ἄλλων ὑγρῶν, οἷον ἀποσειόμενον ἅλις καὶ ἀθροῦν. διαφέρει δὲ σίαλος καὶ πτύελον· καὶ πτύελος μὲν ὁ ἀποπτυόμενος κατὰ προαίρεσιν κατὰ τὴν τῶν χειλῶν ἐπίπτυξιν· ὁ δὲ σίαλος αὐτομάτως ῥεῖ. διὸ καὶ σιαλίζει τὰ βρέφη καὶ ὑπεργηράσαντες. οὓς καὶ ἀναισθήτους λέγομεν· πιθανὸν δὲ κἀκ τοῦ παρακολουθοῦντος ἐν τῷ πτύειν ψόφου ταύτης τυχεῖν τῆς ὀνομασίας. λέγεται δὲ σίαλος καὶ ὁ εὖ τραφεὶς σῦς παρὰ τὸ ἀφρὸν προΐεσθαι, ὃν λέγομεν σίαλον.*

36, 15) αἷμα (Mel. 37, 5) σκύβαλον, οὖρον, περίττωμα (Mel. 38, 10) ὕπνος (Mel. 41, 25) λύπη (Mel. 43, 12) (cfr. χαρά Mel. 44, 15) δάκρυον (Mel. 43, 15) γέλως (Mel. 44, 27).

Quae cum ita sint, titulum περὶ φύσεως ἀνθρώπου aptius cum indole et natura libri Soranei congruere arbitror quam titulum ἐτυμολογίαι τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου.

Ceterum iam Ermerinsius (Sorani Ephesii liber de muliebribus affectionibus, pag. X sq.) suspicatus est hanc inscriptionem ἐτυμολογίαι τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου aeque atque illam quae invenitur in scholiis ad Rufi librum ὀνομασίαι τῶν μορίων τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου non ipsum esse titulum, verum ea inscriptione solam materiam significari. Verba Ermerinsii haec sunt: 'Eiusdem [scil. Sorani] autem opus olim circumferebatur, cuius reliquiae occurrunt in ms. Vaticano et in Etymologicis, cett. — Darembergius nuper locos eo spectantes collegit, unde tres desumam, ut de titulo vel saltem de materie libri constet. E cod. suo Vat. Darembergius dedit haec: ad vocem ἴουλοι adscriptum vidit: Ὁ δὲ Σωρανὸς ἐν τῷ περὶ ὀνομασιῶν μονοβίβλῳ ἀπὸ ἰούλου τοῦ πολλὰ καὶ πυκνὰ (πολλοὺς καὶ πυκνοὺς lege) ἔχοντος πόδας ζῴου ὀνομάζεσθαι αὐτούς φησιν. — Idem ex Etym. Orionis excerpsit: Βρέγμα κυρίως ἐπὶ τῶν νηπίων παρὰ τὸ ὑγρὸν εἶναι καὶ ἁπαλὸν τὸ μέρος. Οὕτω Σωρανὸς ἐν ταῖς ἐτυμολογίαις τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου. Ibidem autem in voce παλαιστή legis in fine loci: οὕτω Σωρανὸς ἐν τῷ περὶ ἐτυμολογιῶν τοῦ ἀνθρώπου. Et in voce φλέγμα: οὕτω λέγει Σωρανὸς ἐτυμολογῶν τὸν ἄνθρωπον ὅλον. Constat igitur opus Sorani exstitisse, quo nominum partium corporis humani etymologiam illustraverit. Num locis adlatis inscriptionem ab ipso auctore libro inditam habeamus, non certe scire nos opinor; sed parum tamen mihi videtur probabile. In indice in Dietzii editione deperditum caput 167. fert titulum: περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὀνομασίας πάντων τῶν μελῶν καὶ τῶν στοιχείων. Non dubito quin in his non habeamus inscriptionem capitis, sed titulum operis ipsius, de quo agimus. Hunc autem esse titulum, quem ipse operi

suo Soranus dederit, certe scire quis potest? Fieri posse ut veram operis inscriptionem in iis habeamus, non ego negabo. De materie exemplis relictis abunde constat.'

Haec Ermerinsii verba miror quod Voigtius silentio praeteriit. Non contineri autem illis verbis: *περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὀνομασίας πάντων τῶν μελῶν καὶ τῶν στοιχείων* titulum neque capitis deperditi 167 neque alius cuiusdam capitis libri Soranei *περὶ γυναικείων παθῶν*, verum integri libri argumentum significari certissimum est. Non enim protulisset Soranus in prioribus capitibus etymologias vocabulorum *μήτρα, ὑστέρα, δελφύς, χόριον, ἀγγεῖον, δεύτερον, ὕστερον, πρόρρηγμα, μύλος*, si in posteriore aliquo capite verba fecisset *περὶ ὀνομασίας πάντων τῶν μελῶν καὶ τῶν στοιχείων*. Significatur autem illo titulo sine ulla dubitatione idem Sorani liber, cuius Meletius mentionem facit. Quod vero hoc loco liber ille inscribitur *περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου*, non *περὶ φύσεως ἀνθρώπου*, id vix quemquam offendet, qui respexerit ipsum titulum operis Meletiani modo (pag. 1, 3. 4) *περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῆς* modo (pag. 1, 5 et 5, 1 apud Cramerum) *περὶ φύσεως ἀνθρώπου* citari [1].

Hac ex inscriptione praeterea elucet, quomodo fieri potuerit, ut Rufi scholiasta, quippe qui materiam magis libri Soranei respiceret quam titulum, haec scriberet: *Σωρανὸς ἐν τῷ περὶ ὀνομασιῶν μονοβίβλῳ.*

Caput IV.

Meletium maioris ad Sorani librum *περὶ φύσεως ἀνθρώπου* restituendum auctoritatis esse quam ceteros fontes.

Restat, ut nonnullis demonstrem exemplis scriptum Meletianum multo meliorem exhibere textum fragmentorum Soraneorum quam Etymologicum Orionis aut cetera Etymo-

[1]) Aliud Sorani scriptum in codicibus fertur sub titulo *περὶ γυναικείων παθῶν*, cum Hesychius, Oribasii scholiasta, alii inscriptionem *γυναικεῖα* praebeant.

logica, ita ut multis locis quae in lexicis ita exstant, ut aut nullum omnino aut depravatum praebeant sensum, lux afferatur adhibito demum Meletio, qui Sorani verba plerumque fideliter descripsit. Eam autem quaestionem, quam materiam medicam praeter etymologias continuerit Sorani liber *περὶ φύσεως ἀνθρώπου*, in praesens missam facio.

1. In Et. Or. 163, 15 exstat hoc frustulum Soraneum: *Χαλινά: τὰ ὑποκάτω τῶν γνάθων, οἷον χαιλινά τινα ὄντα, ὅτι χαίνονται δι᾿ αὐτῶν, ἡ ἔκθεσις γίνεται. Σωρανὸς οὕτως.* Quod quam foede corruptum sit, quivis prima specie intelleget. Itaque Sturzius, cum Etymologicum Orionis emendaret, locum ita sanare conatus est, ut proponeret: .... *οἷον χαινινά τινα ὄντα, ὅτι χαίνομεν δι᾿ αὐτῶν.* Quid autem *ἔκθεσις* vocabulum sibi vellet, non perspexit; coniecit enim scribendum esse: ... *οὕτως ἡ ἔκθεσις γίνεται. Σωρανός*, vel: *ἡ ἔκθεσις γίνεται Σωρανῷ οὕτως.* At Orion, ubicunque Sorani nomen frustulis adicit, aut *οὕτω Σωρανός* scribit, aut *Σωρανός*, aut *Σωρανὸς οὕτω*, aut *οὕτω λέγει Σωρανός*, aut *οὕτω Σωρανός ἐν ταῖς* etc.; itaque tale additamentum, quale est *ἡ ἔκθεσις γίνεται Σωρανῷ οὕτως*, prorsus abhorret ab Orionis genere dicendi. Ad locum persanandum neque Etymologicum Magnum neque Gudianum quicquam proficiunt. Nam Et. Magnum 805, 14 ea fere praebet verba, quae in Et. Or. 40, 4 cum originatione vocabuli *γνάθος* coniuncta leguntur: *Χαλινός: χανινός τις ὤν, παρὰ τὸ χαίνειν, ὅτι δι᾿ αὐτοῦ χαίνειν γίνεται.* Paulo propius ad veram et germanam lectionem accedit Etymologicum MS. Bibl. Reg. (s. v.): *χαλινοὶ δέ, οἷον χαινοί τινες ὄντες, ὅτι δι᾿ αὐτῶν τὸ χαίνειν γίνεται ἡ ἔνθεσις τῶν εἰσφερομένων*, quamquam haec quoque lectio mendis scatet. Corruptissimus denique exhibetur hic locus in Et. Gud. 127, 31: *Γνάθοι: οἷον χάρινοί τινες ὄντες, χαίνον τι γὰρ ἡ ἔνθεσις γίνεται τῶν εἰς φερομένων.*

Quae lectio in Sorani ipsius libro infuerit, confestim intelleges, ubi Meletium p. 76, 5 evolveris: *τὰ δὲ ὑποκάτω τοῦ ὠτὸς γνάθοι λέγονται καὶ χαλινοί. γνάθοι μὲν παρὰ* ...., *χαλινοὶ* (*χαλινὸς* ed. Cramer) *δέ, ὅτι δι᾿ αὐτῶν χαίνειν γίνεται· οἱ δέ φασι χανινούς* (*χαλινούς* ed. Cramer) *τινας εἶναι·*

χαίνοντες γὰρ αὐτοὺς τὴν αἴσθησιν ποιούμεθα τῶν εἰσφερομένων.

Ex hoc Meletii loco illud quoque cognoscitur, quomodo factum sit, ut Et. Or. 40, 4 vocabula *γνάθος* et *χαλινός*, quae, si ordinem litterarum respexeris, longe seiungenda erant, uno afferret tenore. Quae cum coniuncta in fonte suo repperisset, Orion per neglegentiam, quae secundum Etymologici indolem separanda erant, una protulit.

2. Or. 163, 18 exstant haec: *Χείλη: τὰ θυροῦντα τὸ στόμα, καὶ οἷον ἐχίλη, τὰ καλύπτοντα καὶ συνέχοντα τοὺς ὀδόντας· ἢ ἀπὸ τοῦ δι' αὐτῶν τὸν χιλὸν τουτέστι τὴν τροφὴν λαμβάνειν* .... Larcherus, cum de hoc loco ageret [1]), illud quidem perspexit *ἐχίλη* vocabulum corruptum esse, nec tamen intellexit, quam levi litterarum mutatione huic loco medela afferri posset, sed pro *ἐχίλη* scribendum censuit *εἴλη*. Neque ex Etymologico Magno neque ex Gudiano quicquam lucis ad hunc locum redundat. Attamen quam longe a germana lectione aberraverit Larcherus, gravissimus testis est Meletius, qui incorrupta ipsius Sorani exhibet verba p. 76, 13: *τὰ δὲ ἐπικαλύπτοντα τὸ στόμα χείλη καλοῦνται ἀπὸ τοῦ κλείω, οἱονεὶ χείλη, τὰ θυροῦντα καὶ κλείοντα τὸ στόμα καὶ τοὺς ὀδόντας* et q. sqq. Vides igitur eam ipsam notionem *κλείω*, cuius auxilio Soranus originem vocabuli *χείλη* aperire conatus erat, itemque participium *κλείοντα*, quod hoc loco maximi est momenti, apud Orionem prorsus evanuisse.

Praeterea his duobus, quae attuli, exemplis optime demonstrari potest, quomodo Orion e contextu libri Soranei lemmata sua decerpserit, decerptis originationem adiunxerit. Meletium enim his locis Sorani verba, qualia in ipso Sorani libro exstabant, perscripsisse omni exemptum est dubitatione.

Soranus igitur scripserat:	Orion autem fere haec (163,15 sqq.):
... *τὰ δὲ ὑποκάτω τοῦ ὠτὸς γνάθοι λέγονται καὶ χαλι-*	*Χαλινά: τὰ ὑποκάτω τῶν γνάθων, οἷον χανινά τινα ὄντα,*

[1]) Et. Or. p. 163 adn. 9.

νοί . . . . χαλινοὶ δέ, ὅτι δι᾽ αὐτῶν χαίνειν γίνεται[1]). *οἱ δέ φασι χανινούς τινας εἶναι· χαίνοντες γὰρ* etc.	*ὅτι χαίνοντι δι᾽ αὐτῶν ἡ αἴσθησις γίνεται ⟨τῶν εἰσφερομένων⟩*
et: *τὰ δὲ ἐπικαλύπτοντα τὸ στόμα χείλη καλοῦνται ἀπὸ τοῦ κλείω, οἱονεὶ χείλη, τὰ θυροῦντα καὶ κλείοντα τὸ στόμα* etc.	*Χείλη: τὰ θυροῦντα τὸ στόμα* [*ἀπὸ τοῦ κλείω* deest] *οἱονεὶ χείλη, τὰ καλύπτοντα καὶ συνέχοντα τοὺς ὀδόντας* et q. seq.

3. Aliud fragmentum maximopere decurtatum, mutilatum, corruptum in pag. 131, 6 lexici Orionei legitur:

Πλευραί: οἷον πλήρεις καὶ ἀμύχωτοι, ἢ οἷον πλευμονωροὶ οὖσαι, αἳ φυλάττουσι τὸν πνεύμονα· ἢ οἷον πέλυροι, ὡς πλατεῖαι. Eundem locum Etymologicum Magnum p. 674, 53 aeque corruptum atque Orion exhibet sic:

Πλευραί: οἷον αἱ πλήρεις οὖσαι καὶ ἀμύχωτοι· ἢ πλεωραί τινες οὖσαι, αἱ φυλάττουσαι τὸν πνεύμονα· ἢ πολύευραί τινες οὖσαι, ὡς πλατεῖαι.

Ac primum quidem cum *ἀμύχωτοι* vocabulum quid significaret nesciret, Larcherus legendum coniecit *ἀμύωτοι* 'sine musculis'[2]). At si *πλευραί* dicuntur ob eam rem ita nominari, quod sunt refertae et sine musculis, hoc additamentum 'sine musculis' cum originatione vocabuli *πλευραί* nihil commune habet. In Etymologico Magno Gaisfordius *ἀμύχωτοι* lectionem servavit. At vocabulum *ἀμύχωτοι* in litteris graecis omnino non obviam fit. Est autem scribendum cum Meletio *ἀναμύχωτοι*: de *ἀμυχή* et cognatis vocabulis cfr. Stephani Thesaur. vol. I, 2 pag. 168. 172. 173. 182—184. 186. 187.[3]) Vide Mel. 93, 27: *εἴρηνται δὲ πλευραί, ὅτι πλήρεις*

---

[1]) cfr. Or. 40, 4.

[2]) Et. Or. p. 131 adn. 19.

[3]) Praeter locos in Steph.Thes. congestos cfr. e. g. hos: ad v. *ἀμυκτέον* Oribasii collect. VII 22 | ad v. *ἄμυξις* Archigenem apud Galen. VIII 154 | ad v. *ἀμύττω* Galen. X 822, XII 4; Herodoti gloss. Hippocrat. p. 604; Galen. gloss. p. 574 *σχάσαι· ἀμύξαι* | ad v. *ἀμυχή* Oribasii collect. VII 21; Galen. VIII 151. 155, X 964; X 982; XI 119. 136; Theophanem Nonnum tom. II p. 246; Fischerum ad Aeschin. Axioch. p. 123.

εἰσὶ μυελῶν ⟨*καὶ*⟩ *ἀναμύχωτοι*. Deinde pro *πέλυροι*, quod exhibet Orion, cum Etymologico Magno et Meletio scribendum videtur *πολυευραί* (*πολύ* et *εὖρος*) = *πλατεῖαι*. Ac ne *πλευμονωροί* quidem vocabulum, quod ad hunc locum optime quadrare videtur, recte traditum esse suspicor collato Meletii loco, quem supra excitavi (93, 29): *ἢ πολυωραὶ οὖσαι, ὡς φυλάττουσαι καὶ περιέχουσαι τὸν πνεύμονα, τὴν καρδίαν καὶ τὴν γαστέρα*. Vera igitur et germana lectio videtur *πολυωραί* 'multas partes custodientes'; nam, ut Meletius diserte exponit, costae custodiunt amplectunturque et pulmonem et cor et ventrem; ac proclivis est coniectura apud Orionem, priusquam decurtaretur, eandem exstitisse lectionem. In cuius lexico postquam vocabula *τὴν καρδίαν καὶ τὴν γαστέρα* perierunt, librarium quendam sane haud indoctum, cum nullo modo ferri posse censeret lectionem *πλευραί, οἷον πολυωραὶ οὖσαι, ὡς φυλάττουσαι καὶ περιέχουσαι τὸν πνεύμονα*, quia de sola voce *πνεύμων* quaestio esset, non illepide *πολυωραί* commutavit in *πλευμονωροί*. Quae leguntur in Et. M. 674, 54 *ἢ πλεωραί τινες οὖσαι*, ad eundem modum sunt corrigenda.

4. Simile vitium inest in Et. Or. 81, 20: *Κράτα*: *τὴν κεφαλήν, ἀπὸ τοῦ κράτος, ὡς ἐνταῦθα τοῦ ἡγεμονικοῦ τυγχάνοντος*· ⟨*ἢ*⟩ *παρὰ τὸ κραίνειν καὶ βασιλεύειν τοῦ ὅλου σώματος· ὅθεν* ⟨*καὶ*⟩ *κρανίον καὶ κέρατα, τὰ ἐκ τοῦ κρανίου φυόμενα. Σωρανός*: quod fragmentum ad verbum cum Et. Magno 535, 3 conspirat. Passus autem est hic locus mutationem et transpositionem verborum; nam *κράς* a solo *κράτος* derivandum est, *κρανίον* autem a *κραίνειν* verbo et cum *κρανίον* artius coniunctum est *κέρατα*. Scribemus igitur cum Meletio p. 52, 14: *οἱ δὲ κάραν λέγουσιν, οἷον κέρα ἀπὸ τοῦ τετριχῶσθαι· κέρας γὰρ ἡ θρίξ· ἢ κράτα ἀπὸ τοῦ κράτος, ὡς ἐνταῦθα τοῦ ἡγεμονικοῦ τυγχάνοντος· ἢ κρανίον παρὰ τὸ κραίνειν καὶ βασιλεύειν τοῦ ἄλλου σώματος· ἢ διὰ τὸ κρέμασθαι ἐκεῖ τὸν ἐγκέφαλον.*

5. Or. 145, 4 haec leguntur: *Σιαγόνες*: *ὅτι σείονται περιαγόμεναι καὶ συνάγονται, αἵ εἰσιν ὑποκάτω τῆς γένυος· οἱ δὲ παρὰ τὸ σιγᾶν, αἷς ἔστι σιγᾶν καὶ λέγειν ἀνοιγομέναις*

et q. seq.; eadem fere exstant verba in Et. M. 711, 54: .... ἢ παρὰ τὸ σιγᾶν, αἷς ἐστι σιγᾶν καὶ λέγειν ἀνοιγομέναις. Gaisfordius sensui perverso, quem verba, qualia tradita sunt, praebent, ita medelam afferre conatus est, ut interpunctione inter σιγᾶν et καὶ uteretur. Quem mendum, quod latet, parum sanasse docet Meletius, qui 74, 11: τοῦτο τὸ μέρος, inquit, καὶ σιαγόνες λέγονται, ὅτι σείονται περιαγόμεναι καὶ συνάγονται ἐν τῷ ἐσθίειν ἡμᾶς ἢ ὁμιλεῖν· ἢ ὅτι σιγῶμεν ἡμεῖς αὐτῶν κεκλεισμένων ὄντων. His verbis docemur in Orione et Etymologico Magno inter σιγᾶν et καί in textum recipiendum esse vocabulum κεκλεισμέναις, ita ut legatur: αἷς ἐστι σιγᾶν κεκλεισμέναις καὶ λέγειν ἀνοιγομέναις.

6. Ex ceteris, quae investigavi, frustulis in Etymologicis corruptis, quibus e solo Meletio medela afferri potest, sufficiet nonnulla hoc loco obiter excitare: Or. 129, 4 περίττωμα, Et. M. 665, 15 cl. Mel. 38, 12 ‖ Or. 129, 25 παλαιστή, fragmentum corruptissimum, Et. M. 647, 23 cl. Mel. 122, 4 ‖ Or. 142, 22 σπέρμα, Et. M. 723, 14 Σπέρμα: παρὰ τὸ συνεσπαρμένην ἔχειν ἐν ἑαυτῷ τὴν δύναμιν τῆς τελειότητος, cuiusnam tandem τελειότητος? Mel. 113, 21: τὴν τῆς δυνάμεως τελειότητα τοῦ γενέσθαι τοιόνδε τὸ ζῶον, ἐξ ὧν καὶ ἀπεκρίθη ‖ Or. 145, 23 στῆθος, Et. M. 727, 21 cl. Mel. 89, 15 ‖ Et. M. 702, 43 ῥάχις (apud Orionem evanuit) cl. Mel. 91, 28 ‖ In Or. 100, 16 μυελός, cl. Et. M. 593, 35, non, quod Larcherus coniecit, cum Etymologico Magno ἀσφαλίζεσθαι legendum est, quasi esset nova originatio vocis μυελός, sed restituendum est cum Mel. 52, 28: μυελός, οἷον μυχελός, ἀπὸ τοῦ ἐν μυχῷ εἰλῆσθαι, ὅ ἐστιν αὐλίζεσθαι.

7. Unum denique locum, qui exstat in Et. Or. 141, 17, accuratius inspiciamus: Στεῦται : παρὰ τὸ στῆθος, οἷον ἐν τοῖς στήθεσι διανοεῖται· ἐκεῖ γὰρ τὸ λογιστικὸν καθ' Ὅμηρον
„στῆθος δὲ πλήξας κραδίην ἠνίπαπε μύθῳ“ (Od. υ 17).
Φιλόξενος δὲ et q. sqq. Numquis suspicetur hoc fragmentum, quo de στεῦται forma verbi agitur, Sorano esse vindicandum? Atqui ad Soranum auctorem redit, quod patet ex Mel. 89, 13: τὸ στῆθος λέγεται καὶ στέρνον καὶ θώραξ .... ἄλλοι δέ, ὅτι ἐν αὐτῷ τὸ ἡγεμονικὸν ἕστηκεν· ἐξ οὗ καὶ

στεῦταί τις λωβῆσαί σε,
οἷον ἐν τοῖς στήθεσι διανοεῖταί τις ἀδικῆσαι ἢ βλάψαι σε·
ὡς καὶ παρ' Ὁμήρῳ
„*στῆθος δὲ πλήξας κραδίην ἠνίπαπε μύθῳ*" (Od. *υ* 17).

Vides igitur, quam neglegenter Orion Sorani librum excerpserit, cum occasione data primam quamque verbi alicuius formam ex contextu libri Soranei desumeret, desumptam neque accurate neque suo loco in Etymologicum suum transcriberet eique aliam Philoxeni originationem adiungeret. Id quoque frustulum, quod apud Orionem 141, 13 praecedit illud, de quo agimus, *σκαιά* vocabuli originationem dico, Sorano debetur et suo loco motum est aeque atque insequenti pagina (Or. 142, 22) *σπέρμα* vocabulum. Idem prorsus de voce *κοτυλήρρυτον* (Or. 80, 19) monendum est. Etenim Soranus (cfr. Mel. 122, 12) in explicandis singulis manus partibus de *κοτύλη* vocabulo haec verba fecerat: *κοιλαινομένη δὲ κατὰ βάθος ἡ παλαιστὴ κοτύλη ὠνόμασται· ὅθεν καὶ τὸ*
„*κοτυλήρρυτον αἷμα*" (Il. *Ψ* 34)[1])
διὰ τὸ ἐν τῷ κοίλῳ τῆς χειρὸς ἀρύεσθαι. Qua ex explicatione Orion ultimam tantum partem eamque mutilatam ideoque idoneo sensu carentem Etymologico suo inseruit: Or. 80, 19 *κοτυλήρρυτον, τὸ δύνασθαι τῷ κοίλῳ τῆς χειρὸς ἀρύεσθαι.*

Caput V.

De poetis et grammaticis a Sorano ad librum *περὶ φύσεως ἀνθρώπου* conscribendum adhibitis.

1. Sorani liber multis versibus cum ex aliorum poetarum carminibus tum ex Homero desumptis exornatus erat, quorum nonnulli in Etymologicis, permulti apud Meletium asservati sunt. At quoniam suspicari possis versus, quos exhibet Meletius, non in Sorani libro infuisse, sed a Meletio ipso esse adiectos — insunt enim multi in Meletio,

---

1) Apud Homerum legitur *κοτυλήρυτον ἔρρεεν αἷμα.*

qui num re vera iam in Sorani libro lecti sint necne, ex Etymologicis non satis patet — paucis ostendam omnes fere versus, quos nunc apud Meletium omissis saepe poetarum nominibus reperimus, iam in ipsius Sorani libro infuisse.

Versuum, quos Meletius profert, fere quinquaginta id est plus quam dimidiam partem iam in Sorani libro exstitisse testes sunt Etymologica Orionis, Magnum, Gudianum, M. S. Bibliothecae Parisinae (Regiae), quorum primum ex Sorano ipso sua hausit, cetera ex Orione. Etenim aut omnia quae enumeravi Etymologica hos versus exhibent aut unum alterumve, veluti: Mel. 10, 3 : Et. M. || Mel. 22, 5 : Et. Gud. 411, 45|| Mel. 22, 3 : Et. M. et Et. Gud. || Mel. 37, 9 : Et. Or. Et. M. Et. Gud. || Mel. 54, 10 : Et. M. || Mel. 63, 5 : Et. Gud. 253, 29 || Mel. 69, 5 et 7 : Et. M. 572, 38 || Mel. 69, 19 : Et. M. 747, 9 || Mel. 83, 4 : Et. Gud. 113, 29 et Et. M. 641, 1 || Mel. 83, 12 : Or. 162, 22 || Mel. 84, 4 : Et. Or. || Mel. 84,8 : Et. M. 788, 32 || Mel. 89, 17 et 20 : Et. Or. et Et. M. || Mel. 89, 30 et Mel. 90, 3 : Et. M. 460, 39 et 45 || Mel. 92, 3 : Et. Or. || Mel. 92, 9 : Et. Or. || Mel. 94, 3 : Et. Or. || Mel. 108, 20 : Et. Or. || Mel. 108, 23 : Et. M. || Mel. 109, 15 : Et. Or. || Mel. 111, 22 : Et. M. 642, 7 || Mel. 112, 3 : Et. M. 816, 25 || Mel. 118, 11 : Et. Or. || Mel. 122, 14 : Et. Or. || Mel. 122, 29 : Et. Or. || Mel. 129, 3 : Et. Or. || Mel. 130, 31 : Et. M. Praeterea quinque versus exstant apud Meletium, qui ea de causa neque apud Orionem neque in ceteris Etymologicis reperiuntur, quod lemmata, quibus in Sorani libro adiecta erant, aut in Orionis codicibus exciderunt aut omnino non ab Orione in lexicon recepta sunt: Mel. 77, 15 et 18 et 20 (s. v. *παρειά*) || Mel. 93, 22 (s. v. *πάτος*) || Mel. 109, 13 (s. v. *ἐφήβαιον*). Itaque si consideraveris et plerosque omnes, quos laudat Meletius, versus non in ipso contextu verborum a Meletio fictorum legi, sed vocabulorum originationibus ex Sorano desumptis esse adiectos, et Orionem in frustulis ex Sorani libello decerpendis certe non omnes, qui exstabant apud Soranum, versus in Etymologicum suum transcripsisse, multos denique versus, qui olim in germano et integro Orione legebantur, sine dubio postea excidisse — Orionis enim

Etymologicum per medium aevum quantopere corruptum, perturbatum, mutilatum sit[1]), quantas passum sit lacunas, inter omnes constat — facile concedes eos quoque versus, quos Soraneos esse certo testimonio non potest evinci, Meletium non de suo addidisse, sed ex Sorano transcripsisse. Versus autem Soranus profert horum potissimum poetarum:

Homeri: No. 5. 46 (quater). 59. 61 (bis). 64. 69. 87 (quater). 92. 153 (bis). 173 (sexies). 185 (bis). 190. 198 (ter). 214 (quinquies). 225 (bis). 226 (quater). 227 (bis). 237 (quater). 247. 250. 256. 268;

Hesiodi: No. 69. 70. 185;

Pindari: No. 225;

Sophronis: No. 173. 228;

Callimachi: No. 72. 173. 185. 226 (bis);

Lycophronis: No. 59. 226;

Apollonii Rhodii: No. 213;

Orphei: No. 256;

Aristophanis: [εἰρήνῃ] No. 18;

Antiphanis (?) [ἱππεῦσι] No. 226;

Empedoclis: No. 6.

Epicharmi: No. 46.

Euphorionis: No. 226.

---

1) Quantopere multis locis mutilatus sit et corruptus Orion, unum pro multis demonstret exemplum: De λογάδες vocabulo

Or. 92, 7 tradit haec:	Et. M. 572, 36 haec:
λογάδες: τὰ λευκὰ τῶν ὀφθαλμῶν. εἴρηται δὲ οἷον λοχάδες, ἐν αἷς αἱ κόραι λοχῶσι καὶ οἷον λέχος εἰσὶν αὐταῖς.	λογάδες: ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν τὰ λευκά. Καλλίμαχος (fr. 132 Schneider) „ὅστις ἀλιτροὺς αὐγάζειν καθαραῖς οὐ δύναται λογάσιν“. εἴρηται δὲ οἷον λοχάδες, ἐν αἷς αἱ κόραι λοχῶσι καὶ οἷον λέχος εἰσὶν αὐταῖς· ἢ οἷον λευκάδες, κατὰ συγγένειαν τοῦ κ πρὸς τὸ γ· ἢ ὅτι λοξοῦνται ἐν τῷ βλέπειν κατὰ τὰς ἐπιστροφάς. Σώφρων ἐν Θυννοθήραις· „λοξῶν τὰς λογάδας“. οὕτως Σωρανός.

Exciderunt igitur apud Orionem poetarum non tantum nomina, sed etiam versus.

2. Porro videndum est, quos grammaticos in usum suum converterit Soranus. Qui enim vel obiter Etymologicum Orionis inspexerit, eum non fugiet, quam saepe Soranus ipse in originationibus vocabulorum effingendis alios grammaticos ita laudaverit, ut eorum etymologias aut integras in librum suum reciperet, aut, si minus ipsi placerent, novas de suo adderet. His autem frustulis ex antiquiorum grammaticorum scriniis depromptis nomen auctoris constanter adiecisse Soranum patet ex Orione. Sunt vero, quos laudat Soranus, grammatici hi:

Apion : Et. M. 541, 21; Et. Gud. 333, 36.

Apollodorus : Or. 81, 12; Or. 116, 22 : Mel. 111, 5; Or. 129, 12; Or. 163, 26; Or. 170, 3 cl. Or. 168, 23; Et. M. 541, 20; 702, 42.

Aristarchus : Or. 52, 17 : Mel. 108, 19.

Aristonicus : Or. 119, 27 (= 188, 6) : Mel. 68, 24; Or. 94, 19 : Mel. 84, 20.

Philoxenus[1] : Or. 81, 8 : Mel. 75, 17; Or. 155, 4 (= 190, 20) [nisi potius Philoxeni etymologia ab Orione addita neque ex Sorano deprompta est] : Mel. 76, 31; [Or. 187, 14 cl. Or. 104, 15 : Mel. 119, 9].

---

[1]) De Philoxeno optime egit H. Kleist in commentatione, quae inscribitur: De Philoxeni grammatici Alexandrini studiis etymologicis (Gryphisw. 1865). Qui cum Philoxeni reliquias publici iuris faciendas sibi sumpsisset, paulo post intellexit fragmentorum Philoxeneorum multo maiorem exstare copiam, quam quae angusto, quod commentationi academicae conceditur, spatio recipi posset. Accedit quod, priusquam omnia Philoxeni scripta edantur, nonnullae quaestiones singulares attingendae et absolvendae sunt, quae cum Philoxeni scriptis artissime sunt coniunctae: quaestiones dico de Epimerismis (quibus ex fontibus hausti et cuinam aetati vindicandi sint), de frustulis Philoxenianis (quaenam frustula ad ipsum Philoxenum redeant auctorem, quae secundum doctrinam de radicibus monosyllabis, quam Philoxenus in libro *περὶ μονοσυλλάβων ῥημάτων* et *περὶ ἀναδιπλασιασμοῦ* diserte exposuerat, a grammaticis posterioris aetatis sint formatae). Philoxenea igitur ea nomino frustula, quae ipsi Philoxeno deberi facile perspicias. Tantopere autem nova eius neque inepta de monosyllabis radicibus doctrina posterioribus temporibus culta est, ut insequentis aetatis vocabulorum originationes pleraeque hac doctrina sint imbutae,

Praeter hos grammaticos excitat Soranus Hippocratem medicum (Aphorism.) : Or. 82, 4 : Mel. 83, 20; Or. 21, 19: Mel. 101, 7;

---

cuius rei nonnulla afferam exempla: In Et. Gud. 576, 20 legimus : *ψῶ σημαίνει ζ′ : τὸ κόπτω εἰς μικρά, ἐξ οὗ καὶ ψωμός· ψῶ τὸ προσεγγίζω, ἐξ οὗ καὶ ψώρα, παρὰ τὸ ἅπτεσθαι ἐν τῷ κνήθειν τὰ πεπονθότα μέρη τοῦ σώματος· ψῶ τὸ λεπτύνω, ἐξ οὗ καὶ ψιλὸν στρατιώτην λέγομεν τὸν ἄοπλον καὶ γυμνόν· ψῶ τὸ ψαύω, ἐξ οὗ καὶ ψοά· ψῶ ψίω τὸ ἐμβρωματίζω· ψῶ τὸ καίω, ἐξ οὗ καὶ ψολόεις κεραυνός, ὁ καυστικός· ψῶ τὸ τρίβω, ἐξ οὗ καὶ ψώγοντες ταῖς χερσίν, ἤγουν τρίβοντες.*

Et. Gud. 329, 47 : *κλῶ σημαίνει ϛ′ : τὸ καλῶ, ἐξ οὗ καὶ κλῆρος· τὸ ἐπαινῶ, ἐξ οὗ καὶ κλύω τὸ ἐπαινῶ· τὸ κλάω, ἐξ οὗ καὶ τὸ κλαίω, παρὰ τὸ κεκλάσθαι τὴν φωνὴν ἐν τῷ κλαίειν· τὸ φωνῶ καὶ τὸ ἀκούω, ἐξ οὗ καὶ κατὰ παραγωγὴν κλύω· κλῶ τὸ ἐμποδίζω, ἐξ οὗ καὶ κλᾶν τὸ ἐμποδίζειν· καὶ κλῶ τὸ φονεύω, ἤτοι τὸ ποντίζω· καὶ εἰς τὸ εὐκλόνητον καὶ ἐπίκλημα καὶ κλαίω καὶ κλῆμα.*

Et. Gud. 572, 7: *χῶ σημαίνει ζ′: χῶ τὸ χαίρω, χῶ τὸ χωρῶ, χῶ τὸ ὑπάρχω, χῶ τὸ ὑποχωρῶ, χῶ τὸ ὀργίζομαι, χῶ τὸ χέω, ἀπὸ τοῦ χέω χῶ τὸ χώσω, χῶ τὸ χάζω.*

Et. Gud. 520, 38: *σῶ σημαίνει ϛ′ : σῶ τὸ κινῶ, σῶ τὸ ἕλκω, σῶ τὸ ὑγιαίνω, σῶ τὸ σείω, σῶ τὸ σεύω, σεύονται, σῶ σῶος.*

Eodem modo in Et. Gud. 508, 8 *σπῶ* formae tribuuntur septem diversae significationes, Et. Gud. 537, 30 *τρῶ* quinque, in Anecd. Paris. Crameri IV pp. 262, 263, 264 *χρῶ* quinque, *ἕω* sex, *δρῶ* quattuor, *λῶ* quattuor, *φῶ* quattuor. At iam satis exemplorum, quorum numerus facile augeri potest. Puto enim me id evicisse, Philoxeni rationem vocabulorum ad originem revocandorum a grammaticis posterioris aetatis et medii aevi adoptatam et, quod maximi est momenti in Philoxeni reliquiis etymologicis colligendis et aestimandis, multifariam auctam esse. Itaque ea, quae Philoxeneo modo expressa nec tamen ipsi Philoxeno vindicanda sunt, Philoxeniana dico frustula.

Quibus difficultatibus respectis si quis corpus reliquiarum Philoxeni Alexandrini confecerit, is optime de litteris merebitur. Nam cui edendo tandem aliquando alter Lentzius existat, Philoxenus inprimis dignus est, quippe qui omnia fere studiorum grammaticorum genera, quibus illis temporibus potissimum opera navabatur, amplexus sit, atque cui quodammodo prae Herodiano palma sit tribuenda. Quanta enim fecundidate fuerit Philoxenus, luculenter apparebit, si scripta eius in diversas classes digesta adscripsero. Egit autem:

1. de rebus mere grammaticis:
   a) *περὶ συγκριτικῶν*
   b) *περὶ συζυγιῶν*
   c) *περὶ τῶν εἰς μι ληγόντων ῥημάτων*

Platonem (Cratyl.) Or. 16, 10; Or. 144, 24;

Aristotelem (hist. anim.) Or. 116, 21. [(de part. anim. 662^b 19) Or. 129, 16 (*πρόσωπον*)].

Heraclides (Ponticus): Or. 100, 30 (= 187, 14 exc. e cod. Par.): Mel. 119, 11; Or. 156, 12 (= 190, 17): Mel. 32, 27; Or. 170, 7 : Mel. 74, 28; Or. 147, 13 : Mel. 132, 16; Or. 129, 18 (Et. M. 654, 2) : Mel. 85, 15.

Chrysippus: Or. 130, 7 (= 188, 26); Or. 17, 9.

Horum igitur auctorum nomina eis locis, ubi apud Meletium exciderunt, quoad fieri potest aliorum fontium auxilio singulis fragmentis addenda sunt.[1])

---

d) *περὶ μονοσυλλάβων ῥημάτων* (*περὶ περισπωμένων ῥημάτων* Et. G. 467, 20)
e) *περὶ ἀναδιπλασιασμοῦ*
f) *περὶ παραγώγων*
g) *ῥηματικόν*,

2. de arte metrica, de prosodia:
   a) *περὶ μέτρων*
   b) *περὶ προσῳδιῶν*,
3. de notis criticis:
   περὶ σημείων τῶν ἐν τῇ Ἰλιάδι,
4. de exegesi:
   a) *περὶ τῶν παρ' Ὁμήρῳ γλωσσῶν*
   b) *ὑπόμνημα εἰς Ὀδύσσειαν*,
5. de dialectis:
   a) *περὶ τῆς τῶν Συρακοσίων διαλέκτου*
   b) *περὶ τῆς τῶν Λακώνων διαλέκτου*
   c) *περὶ τῆς τῶν Ῥωμαίων διαλέκτου*
   d) *περὶ τῆς Ἰάδος διαλέκτου καὶ τῶν λοιπῶν*
   e) *περὶ ἑλληνισμοῦ ϛ'*.

Herodianum quoque ipsum Philoxeni vestigia pressisse eiusque doctrinam adoptasse evincitur Et. Gud. p. 571, 55: *ψάλλειν ἐπὶ τῶν χορδῶν· παρὰ τὸ ψῶ, οὗ τὸ παράγωγον ψαύω καὶ ψάλλω, παρὰ τὸ διὰ δακτύλων ἐπιψαῦσαι αὐτῶν. οὕτως Ἡρωδιανός.*

[1]) Nescio an qua aetate Soranus librum *περὶ φύσεως ἀνθρώπου* conscripserit, ex eis, quae adhuc exposuimus, erui possit. Etenim Soranus in tractatu *περὶ γυναικείων παθῶν*, quotiens quaestionem aliquam attingit, quam in alio libro iam antea accuratius pertractaverat, remittere solet lectores data occasione ad illud scriptum. Veluti *π. γ. π.* I 14 (ed. Rose): *καταψεύδονται δὲ τῆς ἀνατομῆς· οὐχ εὑρίσκονται γὰρ αἱ κοτυληδόνες καὶ ἀφύσικός ἐστιν ὁ περὶ αὐτῶν εἰσαγόμενος λόγος, ὡς ἐν τοῖς περὶ ζῳογονίας ὑπομνήμασιν ἀποδέδεικται* (cfr. I 45). Idem fit I 12:

περὶ οὗ διελάβομεν ἐν τῷ περὶ σπέρματος λόγῳ. I 29: *ὡς ἐν τῷ β̄ περὶ κοινοτήτων ἐπελογίσθη.* II 57: *ἐν τῷ περὶ νοσημάτων τόπῳ.* I 32: *καθάπερ ἐν τῷ ὑγιεινῷ διὰ πλειόνων ἀποδέδεικται,* (cfr. I 40). II 28: *ὧν ἁπάντων τὴν ἐπιδέξιον χρῆσιν ἐν τοῖς περὶ βοηθημάτων ὑπομνήμασιν ἐφωδεύκαμεν.* II 25: *καὶ διὰ τοῦτο ἐν τοῖς ὀξέσι τὸν πολὺν περὶ αὐτῆς λόγον ἐφωδεύκαμεν* (cfr. II 58); alibi. Quamquam autem tribus locis (p. 8. 19. 93 ed. Ermerins) etymologias profert Soranus, tamen nusquam illius libri *περὶ φύσεως ἀνθρώπου* mentionem facit, in quo omnes corporis humani partium originationes collegit. Ex quo tuo iure suspiceris eo tempore, quo *περὶ γυναικείων παθῶν* scripsit Soranus, *περὶ φύσεως ἀνθρώπου* librum nondum fuisse conscriptum. Qui cum iam ante quam tractatum *περὶ γυναικείων παθῶν* publici iuris faceret, octo minimum scripta, quae in libro *π. γ. π.* laudantur, elaboraverit, videtur librum *περὶ φύσεως ἀνθρώπου* provectiore demum aetate conscripsisse. Quocum bene illud quadrat, quod tot scripta antiquorum grammaticorum novit et in litteris graecis non mediocriter versatum sese praestat. Quodsi hariolari liceat, possit quispiam ad eam adduci opinionem, Soranum sub finem vitae medici officiis postpositis totum se arti grammaticae dedisse.

(Reliqua propediem edentur in Dissertationum Argentoratensium volumine VIII.)